

Yeşilova Köyü'nün XIX. Yüzyılda Sosyo-Ekonomik Yapısı
Socio-Economic Structure of the Yeşilova Village in the XIX. Century

Ahmet Sağlam

Doę. Dr.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Tarih Bölümü
ahmetsaglam352@gmail.com
ORCID ID : 0000-0002-9002-529X

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi
Geliř Tarihi / Received : 6 Nisan 2021
Kabul Tarihi / Accepted : 20 Mayıs 2021
Yayın Tarihi / Published : 15 Ekim 2021
DOI Number : 10.21021/osmed.910483

Kaynak Gösterme / Citation

Sağlam, A. "Yeşilova Köyü'nün XIX. Yüzyılda Sosyo-Ekonomik Yapısı". Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, 13 (2021): 1-38.

Yeşilova Köyü'nün XIX. Yüzyılda Sosyo-Ekonomik Yapısı

Socio-Economic Structure of the Yeşilova Village in the XIX. Century

Ahmet Sağlam

Öz

Osmanlı nüfus ve temettuat defterleri, yerel tarih çalışmaları yanında birçok bilim dalı için zengin malzeme kaynağıdır. 19. Yüzyılda köy ve kentlerin nüfus bilgileri, etnik ve dini yapıları, sosyo-ekonomik hayatlarına dair istatistiki bilgiler bu defterlerde kayıtlıdır. İmparatorlukların ulusal devletlere dönüşüm sürecinin yaşandığı bir yüzyıl olması, arşiv kayıtlarını daha da değerli kılmaktadır.

Makalemizde, Kütahya sancağı Simav kazası İğdiş karyesi nüfus ve temettuat defterleri ışığında günümüz Kütahya-Gediz-Yeşilova Köyü'nün 1840 yılı nüfus defteri ve 1844/45 yılı temettuat defterine göre köy sakinlerinin sosyo-ekonomik hayatlarını ele alacağız. Önceki adı "İğdiş" olan, 1970-Gediz depremi sonrası yeni yerleşim merkezi ile adı "Yeşilova" olan köy tarihine dair 1500'lere değin Osmanlı arşivlerinde kayıtlara ulaşmak ve köy hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Nüfus ve temettuat defterlerine göre yaklaşık 200 kişilik bir nüfusa sahip olan köy, kuru tarım ve hayvancılığa elverişli toprakların yanı sıra, zengin orman kaynaklarına sahiptir. Bu noktada temettuat defterine göre tarım, hayvancılık ve arıcılık temel geçim kaynaklarıdır. Sanayi öncesi toplum yapısını dikkate aldığımızda, özellikle orta Anadolu köylerine kıyasla geçim kaynakları bakımından iyi bir konumda olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, nüfus, temettuat, vergi, Yeşilova/İğdiş

Abstract

Ottoman population and temettuat registers are a rich source of material for local history studies. It gives detailed information about the population information of villages and cities, ethnic and religious structure, socio-economic life and income records of individuals. These archive records belonging to the 19th century, when the process of transformation of empires into national states began, are also important archive catalogs for many different branches of science.

In our article, we will talk about the population of Gediz Yeşilova Village in 1840 and the socio-economic life of the village residents in 1844/45 in the light of the population. It is possible to reach records in Ottoman archives up to 1500s regarding the history of the village. Formerly known as İğdiş, the new settlement center after the 1970-Gediz earthquake and the village, whose name is Yeşilova. The village has rich forest resources as well as land suitable for dry farming and animal husbandry. According to the Temettuat registers, agriculture, animal husbandry and beekeeping are among the main sources of income. Considering the pre-industrial social structure, the village has a good position in terms of livelihoods, especially compared to the central Anatolian villages.

Keywords: Osmanlı, nüfus, temettuat, population, tax, Yeşilova/İğdiş

Giriş

Osmanlı nüfus ve temettüat defterleri 19. yüzyıl yerel tarih çalışmaları için önemli arşiv kayıtlarıdır. Birçok bilim dalı¹ için kaynak teşkil eden bu kayıtlar, köy ve mahalle bazında, kişiler ve sahip oldukları servetler hakkında detaylı bilgiler verir. Doğrusu Osmanlı arşiv kayıtları, nitelik ve tür açısından oldukça zengindir. Bu kayıtların muhafazası, geçmişe dair malumat vermesinin yanında gelecek nesillere karşı da sorumluluk anlayışının bir göstergesidir. Nitekim bu kayıtlar, geçmişte Osmanlı idaresinde kalan, günümüzün sayısız devleti ve bu devletlerdeki çok farklı etnik grupların ve toplumların tarihine ışık tutacak mahiyettedir.

Sosyal ve iktisat tarihi için önemli olan nüfus ve temettüat kayıtlarının içeriği hangi konularda bizlere bilgi verir? Defterlerin kapakları, ilk son sayfalarında yerleşim yeri ve yöneticilere ait kayıtlar, 19. Yüzyıl yerleşim birimleri ve yöneticileri hakkında bilgiler verir. Nüfus defterlerinde; demografik yapı, etnik ve dini yapı, köy ya da mahalle bazında toplumsal yapı, hanelerin çekirdek ya da kalabalık aile yapıları, kişilerin eşkılleri, fiziki özellikleri, engelli durumları, köyler arasındaki göçler hakkında bilgiler verir. Temettüat defterlerinde, köy ya da mahalle sakinlerinin ekonomik faaliyetleri, gelirleri, servetleri ile ödediği vergiler hakkında açık veriler bulunur. Kişilerin emlak, arazi ve sahibi olduğu hayvanlar tek tek kayıtlıdır. Esnaf ve tüccara dair malumatlar meslekler ve iş kolları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlar. Ziraat yapılan ekili dikili alanlarda yetiştirilen hububat ile bağ, bahçe ve bostan alanlarından elde edilen ürünler kayıtlıdır. Yine vergi yükümlüsüne ait unvan, lakap, meslek, resmi görev, etnik unsur bütün ayrıntılarıyla yer alır. Bu anlamda hane reisinin toplumsal statüsü hakkında bilgi vardır. Kuşkusuz geçim kaynakları yaşam biçimlerini etkileyen önemli bir unsurdur. Özetle, defterler dönemin sosyo-ekonomik tarihine kaynak teşkil eder.

Nüfus defterleri, Sultan II. Mahmut devrinde düzenlenmeye başlamıştır. Sadece erkeklerin kayıt altına alındığı bu sayım ile amaç, zorunlu askerlik hizmetine alınacak asker adaylarının yoklamasıdır. Doğrusu Yeniçeri Ocağı kaldırılmış, yeni bir anlayışla ordu teşkiline gidilmiştir. Yeni orduya asker temini için nüfus defterlerinde müslim ve reaya (gayrimüslim nüfus) ayrı ayrı sayılmış, defterleri de ayrı tutulmuştur. Sancak, kaza ve köyler kaydedilmiştir. Kayıtlarda adı geçen erkeklerin yaşları, eşkılleri, askerlik durumları, lakapları, mensup oldukları aile ve sülale bilgileri yazılmıştır.²

1.Kaynaklar

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivleri'nde Yeşilova Köyü nüfus sayımı ve yoklama kayıtlarının bulunduğu defterler vardır. Köy nüfus sayım bilgileri idari olarak bağlı bulunduğu Kütahya sancağına tâbi Simav kazası ve köyelerine ait üç ayrı mufassal nüfus sayım defterinde kayıtlıdır. Bu üç ana nüfus defteri dışında "Nüfus Ceride Muhasebesi" adı ile kayıtlı KK.d.06447-163 numaralı nüfus yoklama defteri ile 1247-1287/1831-1870 yılları arasında her yıl doğan-ölen/tevellüd-fevt kayıtlarının tutulduğu defterler vardır. Makalemizde nüfus bilgilerini kullandığımız defter NFS.d.1629 künyeli defterdir. Bu defterde 1256/1840 yılına ait erkek nüfus kayıtları yazılıdır. Adı geçen Ceride Muhasebe defteri 1 Recep 1255/10 Eylül 1839 tarihli olup, bu defterde tevellüdü/doğumu kaydedilen çocuklar,1629 no'lu defterde bir yaşında kayıtlıdır. Bu defterden başka Simav kazasına ait diğer mufassal iki defterin daha önce kaydedildiği

¹ Temettüat defterlerinin tarihi coğrafya alanında kullanımına dair örnek bir çalışma için bkz. İlker Yiğit, "XIX. Yüzyıl Tarihi Coğrafya Çalışmaları İçin Önemli Bir Kaynak: Temettüat Defterleri", Türk Coğrafya Kurumunun 70. Kuruluş Yılı Anısına: "UKCK-2011" Bildirileri, 7-10 Eylül 2011 İstanbul. Yine çalışma bölgemize dair Gediz merkez ve köyelerine ait temettüat defterleri dikkate alınarak, farklı disiplinlerce bütüncül bir bakış açısıyla hazırlanmış iki tez çalışması bu anlamda örnek çalışmalardır. Aloda Kaplan, 19. Yüzyılda Gediz Nahiye'sinin Sosyo-Ekonomik Yapısı", İstanbul Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Anabilim Dalı*, İstanbul 2005. Fatima Rezzan Gürsoy, "XVI-XIX. Yüzyıllarda Gediz'de Toplumsal Hayat", Uşak Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı*, Uşak 2011.

² Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara 1943, s. 8-11.

anlaşılır. İlkinin kapağında açık bir biçimde 1247/1831 yılı yazılı olan NFS.d.01627 künyeli defter, ikincisi ise NFS.d.01628 künyeli 21 Şevval 1249/3 Mart 1834 tarihli olan defterdir. Her üç defterde makale konumuz olan İğdiş/Yeşilova Köyü'ne ait nüfus bilgileri mevcuttur.

NFS.d.01629 künyeli 1840 tarihli mufassal nüfus defterinin 201-203. sayfalarında “Karye-i İğdiş” adı ile köy nüfus bilgileri yer alır. Sadece erkek kişilerin adlarının yer aldığı bu deftere göre köyde 31 hane, 78 erkek nüfus kayıtlıdır. Yine 1845 tarihli temettüat defterinde nüfus mevcudu 87 olarak yer alır.³ Kadın nüfus ile beraber toplamda yaklaşık 200 nüfuslu bir köy olduğunu söylemek mümkündür. Nüfus defterinde hanenin en yaşlı erkek üyesi aynı zamanda hane reisi olarak kaydedilmiştir. Aynı evde ikamet eden diğer erkek bireyler hane reisine yakınlığına göre “oğlu”, “torunu”, “karındaşı”, “biraderi” olduğunu belirten ifade ile başlamış, boy, sakal, bıyık türü ile eşkâline atıfta bulunduktan sonra baba adı ile kişi adı birlikte verilmiştir. Son olarak yaşı yazılmıştır. Askerde olanlar için “mansûre’de” ibaresi yer alırken, hanede var ise üvey evlatlar da “rebîbi” ifadesi ile belirtilmiştir. Dikkat çeken bir husus 25 yaş altı olan kişilerin yaşı açıkça yazılırken, 25 yaş üzeri olanlar beş yaş ara ile yazılmışlardır. Yine kayıta, her hane ve her nüfus için ayrı ayrı sıra numarası verilmiş, en başından sonuna değin devam eden bir sıra numarası takip edilmiştir. Böylece, en son kişinin sıra numarası aynı zamanda toplam erkek nüfus sayısını vermektedir. Önceki iki deftere göre daha düzenli olduğu görülen bu defterde, daha önceki iki defterde yer alan “misafir” kaydı ile köye sonradan yerleşenler, yine başka yere göç edenleri belirtmek için yazılan “muhacir” kayıtları yer almamıştır.

Makalemizin diğer önemli kaynağı köy temettüat defteridir. Osmanlı arşiv kayıtları arasında önemli bir yere sahip olan bu defterler, nüfus defterleri ile devrin beşeri ve ekonomik tarihi için önemlidir. Temettüat, sözcük olarak kazanç, kâr etme anlamına gelen “temettü/temettü” sözcüğünün çoğuludur. Günümüzde ticaret malı anlamında sık kullandığımız “meta” sözcüğünden gelir. Temettüat defteri, Tanzimat Fermanı ile yeniden düzenlenen vergi sistemi için yapılan servet yoklama kayıtlarıdır.⁴ Bu hususta 1839 tarihinde çıkarılan bir talimatla, vergi yükümlüsü vatandaşların adı, şöhreti, arazileri, hayvanları ile tüccar ve esnaf grubunun yıllık gelirleri ve diğer hususların kayıt altına alınması emredilmiştir. Tanzimat’a kadar değişik adlarla tahsil edilen vergilerin yerine, tek bir verginin ikamesi için hane reislerinin gelirlerinin tespiti amacıyla yapılan sayımların kaydedildiği defterlere temettüat defteri denilir.⁵

19. Yüzyılın ortasında (1260-1261/1844-1845) vergi sistemi ile ilgili düzenlenmiş kayıtların ilk sayım denemesi 1256/1840 yılında pilot bölgelerde yapılmıştır. Bu kayıtlar forma ve içerik bakımından 1844-1845 yılına ait kayıtlardan daha farklıdır. 1256/1840 yılına ait defterlerde ekili dikili alanların kıymeti yer alırken, diğerinde 1260/1844 yılına ait yıllık geliri yer almıştır. “Kıymet” hanesi çıkartılmış, yerine “hasılatı senevi” ibaresi yer almıştır. Bu defterlerin çoğu taşradan mahalle veya köy adına gönderilen tek bir idari birim adına kayıtlı defterlerdir.⁶ Bu defterler belirli bir üslup ve bir düzen ile tanzim edilmiştir. Defterde 1260/1844 yılı ödenen vergi kayıtları öşür/aşar, ağnam gibi benzer rüsum ile virgü-yü mahsusa olarak ifade edilen eski vergilerin tek tek kaydı yer alır. Yine bu kayıtlarda 1261/1845 yılı vergi tarhi konulacak malvarlığının servet-kazanç noktasında tespit bilgisi vardır. Hane reisinin varlıklarının en sonunda yıllık kazancına dair tahmini toplam gelir kaydı yazılıdır. Ayrıca defterin sonunda mahalle ya da köy adına toplu özet bilgiler yer alır.

Temettüat defterlerinde yer alan bazı bilgilere değinmek gerekir. Bu defterlerde ekili dikili tarım alanları ayrı ayrı kaydedilmiş, mezru ve gayri mezru olarak o yıl ekilen ya da nadasa bırakılan yerler belirtilmiştir. Buğday (hınta), arpa (şair), burçak, duhan (tütün), afyon (haşhaş), darı (erzen), pamuk (penbe), pirinç, gül,

³ Ek:8 ‘de yer alan temettüat defterinin son sayfasının üst kısmında köy defter kayıtlarının özet olarak verilen toplam kayıtlar arasında “nüfus mevcudu:87” ibaresi yer almaktadır. BOA.ML.VRD.TMET.d. 9203, s. 22.

⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, “Osmanlı Sosyal ve İktisadî Tarihi Kaynaklarından Temettüat Defterleri”, *Belleten*, LIX, (1995), s. 395.

⁵ Osman Gümüştü, *Tarihi Coğrafya*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2010, s. 279.

⁶ Tevfik Güran, “XIX. Yüzyıl Temettüat Tahrirleri”, Osmanlı Devletinde Bilgi İstatistik, (H. İnalçık, Ş. Pamuk Der.), Ankara 2000, s. 76.

harnub (keçi boynuzu), dut, limon, portakal, zeytin, yemiş, sarımsak, soğan, börtölce, susam, koza, elma, badem, ceviz, bostan açık bir şekilde kaydedilmiştir. Yine tarımın yanında önemli bir geçim kaynağı olan hayvancılığa dair de önemli hususları paylaşmak gerekir. Öncelikle bu defterler sayesinde dönemin hayvancılık faaliyetleri hakkında hane sakinlerinin sahip olduğu hayvanların tür ve sayıları noktasında bilgi sahibi oluyoruz. Koyun, keçi türü küçükbaş hayvanlar, deve, sığır, dana, düve, manda (camus) türü büyükbaş hayvanlar, at, eşek, kısrak, katır, tay, beygir türü binek hayvanları, tarımla uğraşın belirtisi olan çift öküz ya da çift camus kayıtları ile arıcılık faaliyetleri defterde ayrıntılı olarak yer alır. Yıllık getirisine göre vergi kaydı düşülen, süt veren-vermeyen hayvanlara dair “sağmal-yoz” kayıtları yazılıdır. Doğrusu temettüat defteri mal varlığının tespitini amaçlayan bir kayıt çalışması olduğundan, vatandaşın demirbaşı niteliğinde olan ancak vergi alınmayan hayvanlar da listelenmiştir. Odunculuk gibi hane sahibinin sadece kendi özel işinde kullandığı müddetçe hayvanlarından vergi düşülmemiştir. Ancak kâr amaçlı başkasına çalışıldığında ya da kiralandığında vergi düşülmüştür.⁷ Neticede vergi alınsın, alınmasın hanede var olan bütün hayvanlar kayıt altına alınmıştır. Kuşkusuz bu kayıtlar, eşsiz tarihi bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Makalemize kaynak teşkil eden temettüat defteri, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivlerinde BOA. ML. VRD. TMD. d. No: 09203 künyesi ile kayıtlıdır. Defterin kapak sayfasında “Kütahya sancağına tâbi Simav kazası kuralarından İğdiş karyesinin tahrir-i temettüat defteri sene:1261 numara: 66” ibaresi vardır. Defter 1261/1845 yılında 11 sayfa olarak tanzim edilmiştir. Köy sakinlerinden 34 kişi vergi yükümlüsü olarak yer alırken, defterde 32 hane kayıtlıdır. Köyde zanaat erbabı olmadığı gibi hizmetkâr, ırgat, çoban gibi diğer meslek dallarına dair de bir kayıt yoktur. Köy cami imamı 31 no’lu hane reisi olarak, cami hatibi de 20 no’lu hane reisi olarak kayıtlıdır. İmam ve hatip dâhil vergi yükümlüsü olan herkes, ziraat erbabı olarak kaydedilmiştir.

Kayıtlara baktığımızda, kazançların toplamından tek bir vergi ikamesini düzenleyen bir amaç taşıdığı anlaşılır. Bu hususta kayıtların nasıl alındığına bakalım. Vergi mükellefi her hane reisi için hane numarası verilmiş, kişinin sülale ya da lakabı belirtildikten sonra baba adı ile beraber kaydedilmiştir. Hane reisini tanımlayan ibarenin üzerinde yatık şekilde 1260/1844 yılı ödenen aşar, ağnam gibi benzer rüsum ile virgü-yü mahsusa olarak ifade edilen eski vergilerin toplamının kaydı yer almıştır. Bu hususta köyde hane reisinin o yıl hasadını yaptığı hububat, baklagiller ile balcılık üzerinden aşar (10/1) vergisi kayıtları yer alır. Köyde hububat olarak buğday, arpa, burçak, yulaf ve darı ile baklagillerden nohut için vergi kaydı kile ve kuruş olarak belirtilmiştir.

Hane reisini tanımlayan ibarenin altında ekili dikili alanlar ile hayvan varlıklarına dair bilgiler sütun sütun ayrı ayrı küme halinde kaydedilmiştir.⁸ Ziraat yapılan tarlaların dönüm bilgisi verildikten sonra hemen altında 1260/1844 ile 1261/1845 yıllarına ait hasattan elde edilen hasılat değeri kuruş olarak yazılmış, aşar vergisi değeri de aynı sütunda “öşrü minhâ” ibaresi ile krş. olarak belirtilmiştir. Bazı hanelerin ortakçılık usulü ziraat yaptığı görülür. Bu noktada ortakçılığın mahiyetine dair çok detaylı bilgi yoktur. Ancak gelir kayıtlarını içeren bir defter olarak, ortak ziraat yapılan tarlaların dönüm bilgisi, ortakçının kim olduğu, gelir kaydı açıkça yazılıdır. Yine kuru tarımın dışında sulu tarımın yapıldığı bağ, bahçe, bostan alanları evlek ya da dönüm olarak kaydedilmiştir. Meyve ve ceviz ağaçları sayı olarak belirtilmiştir. Bunlar için de her iki yıl için ayrı ayrı gelir kaydı düşülmüştür.

Temettüat defterinde hayvan varlıkları, geliri olanlar ve geliri olmayanlar şeklinde iki farklı türde kaydedilmiştir. Ayrıca gelir getiren hayvanlar da kendi içerisinde yoz ve sağmal şeklinde belirtilmiştir. Sağmal hayvanların önce sayısı, sonra yıllık geliri kaydedilmiştir. Bu hususta sağmal hayvanların yıllık

⁷ Nuri Adıyeke, “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, Ankara Üniversitesi, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, OTAM, SAYI 11, 2000, s. 774; Yiğit, İ.-Kocabıyık, M. (2016), “XIX. Yüzyıl Anadolu’sunda Tarımsal Yapı”, 2016 Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi, s. 229-230.

⁸ Bu hususta makalenin sonunda yer alan ekler kısmında köy temettüat defterinden örnek sayfalara bakılabilir.

hasılatı olarak inek 40 kuruş, koyun 10 kuruş, keçi 6 kuruş; yoz hayvanların hasılatı olarak koyun 3 kuruş, keçi 1 kuruştur. Yoz inek ya da kısır inak için gelir kaydı düşülmemiştir. Yoz hayvanların etinden, yününden ve kılından elde edilen gelir dikkate alınmıştır. Vergi düşmeyen diğer hayvanlar da tek tek adetleri ile ayrıca kaydedilmiştir. Son olarak hanenin arıcılık faaliyetine dair bilgiler yer alır. Kovan başı 11 kuruş gelir kaydı söz konusudur. Hane reisinin servetine dair bu bilgiler kaydedildikten sonra yıllık toplam geliri tahmini olarak krş. olarak yazılmıştır.

Defterde hanelere dair ayrıntılı kayıtlar sona erdikten sonra köyün temettüatı, hane sayısı, mevcut (erkek) nüfusu, koyun sayısı, virgü-yü mahsusa, 1260/1844 ve 1261/1845 yıllarına ait aşar vergilerinin toplam değerleri özetlenerek verilmiştir. Defterin sonunda köy imamı ve muhtarların kayıtların doğruluğuna dair tasdikli mühürleri, hemen altında da yetkili memurların mühürleri ile defter tescil edilmiştir.

2.Yeşilova Köyü

2.1. Coğrafi Durumu

Coğrafi mekân olarak Yeşilova Köyü, Gediz-Hisarcık yolu 17. km.'sinde kurulmuş, 1100 rakımlı, karasal iklime sahip tipik bir Anadolu köyüdür. Köy, Gediz-Hisarcık-Emet güzergâhında güney-kuzeybatı istikametinde uzanan, geniş bir vadiyi gören hafif meyilli, ekili dikili alanların arasında yer alır.

Yerleşim merkezi, Gediz depremi sonrası batıya, daha aşağıda taşlık bir zemin üzerine inşa edilmiştir. Gediz depremi, 28 Mart 1970 tarihinde, gece yarısı 7. 2 şiddetinde büyük bir depremdir. Bölge tarihinde derin izler bırakan bu depremde köy evleri orta ölçekte hasar görmüştür. Devlet, köy sakinleri için prefabrik, betonarme panolu evler inşa ederek köylünün barınma sorununu gidermiştir. Planlı bir şekilde inşa edilen, geniş sokakları ve yolları ile öne çıkan bu yapılanma sonrası, sadece köy yerleşim merkezi değişmemiş, aynı zamanda köyün “İğdiş” olan adı, “Yeşilova” olarak değiştirilmiştir. Böylece köy, Gediz-Hisarcık yolu ile ortadan ayrılmış, köy sakinleri eski yerleşim alanını “yukarı köy”, yeni yerleşim alanını da “aşağı köy” olarak isimlendirmişlerdir. Makalemize konu olan “İğdiş karyesi”, bugün “yukarı köy” olarak adlandırılan yerdir.

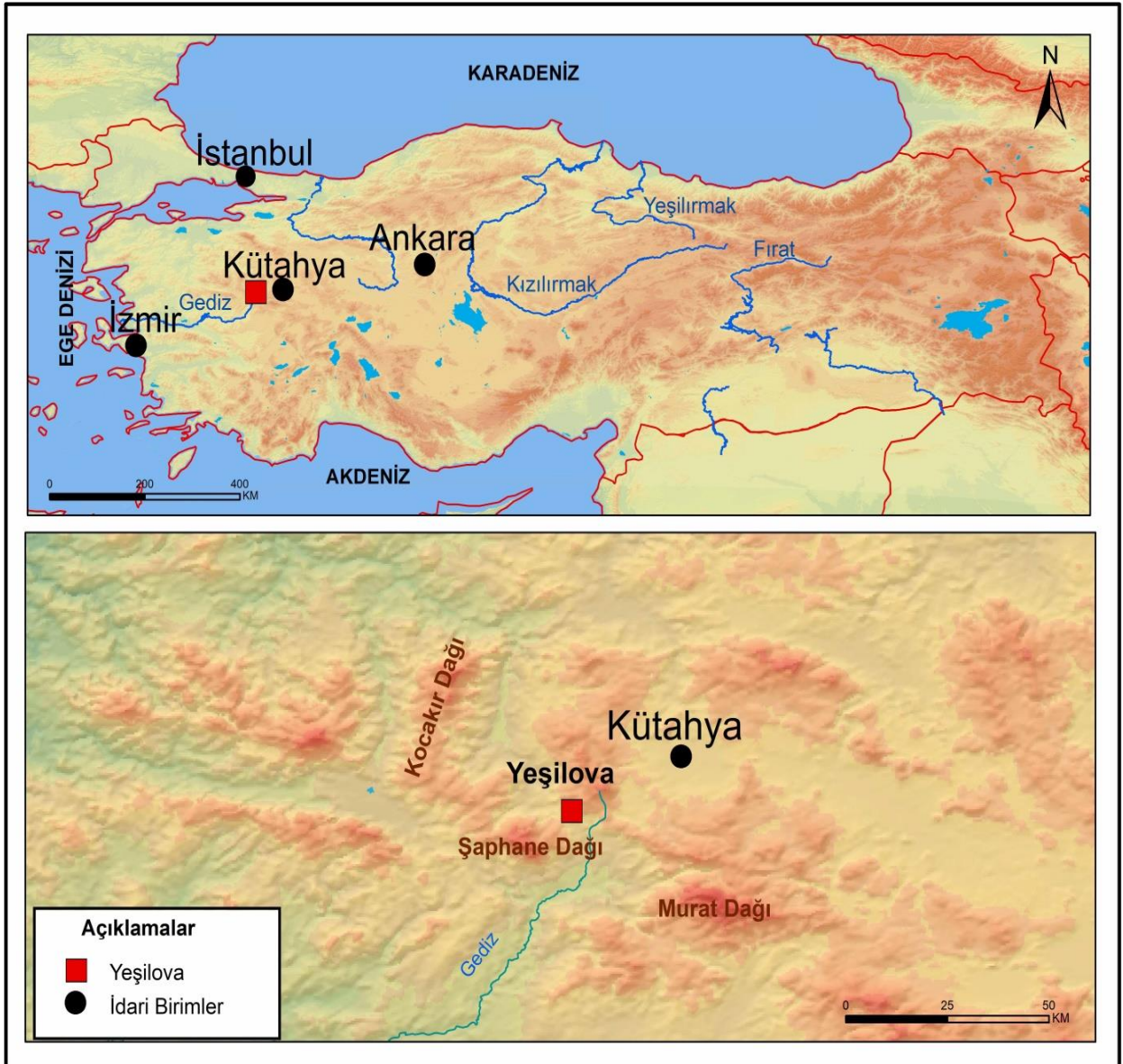
İğdiş, 1100 rakımı ile çevre köylere kıyasla daha yüksek bir noktada olmasının yanında yüksek dağ ve tepelerin arasında bir vadi üzerindedir. Köyün, kuzey ve kuzeydoğusu gittikçe yükselen, 1600 rakımlarına ulaşan, sıralı dağ tepelerinden oluşan ormanlık alanlarla kaplıdır. Batı yönünde 2120 rakımlı Akdağ (Şaphane Dağı)'ı görür. Köy ile Akdağ etekleri arasında güneydoğu-kuzeybatı istikametinde uzanan, komşu Akkaya Köyü'nü de içine alan geniş ovada kuru tarım yapılır. Ayrıca bu alan içerisinde, ekilmeyen, otlak olarak kullanılan mera alanları da vardır. Yine, köy çevresinde son yıllarda dikili alanların yer almaya başladığı görülür. Kuzeyde, 1600 rakımlarına kadar çıkan sıralı dağlarda uzun kış mevsiminde karlar ve yağışlarla depolanan sular, dere yatakları ile köylere inmekte ve köylerin içme suyu ihtiyacı karşılanmaktadır. Yazları, kurak bir iklime sahip olan köyün su ihtiyacının karşılanmasında kış boyu depolanan bu sular önemli bir kaynaktır. Doğrusu güz, kış ve bahar mevsimlerindeki yağışlar ile devam eden bir döngü söz konusudur.

Tarihi “İğdiş” köy yerleşim merkezi, doğudan batıya doğru uzanan, hafif meyilli, ekili dikili alanlar arasında, bir dere kenarına kümelenmiş, yan yana dizilmiş, iki katlı ahşap bağdadi evlerden oluşur. Bugün, bu evlerden çok azı günümüze ulaşmıştır. Bunun yanında, geriye kalan bu yapılardan ve artıklarından nasıl bir yerleşim alanı olduğunu çıkarmak mümkündür. Günümüzde kullanılmaya devam eden az sayıdaki bu evler, yöreye özgü inşa edilen doğal yalıtımlı bağdadi evlerdir. Çok ince taş ve ahşap ustalığı gerektiren, alt katı ahır, üst katı oturma alanı olarak kullanılan, yöresel evlerdir. Osmanlı oluklu kiremitleri ile örtülü ahşap çatısıyla orta Anadolu'nun kerpiçli ev mimarisinden çok farklıdır. Cumbalı evlerin nadir de olsa bulunduğu bu köy evlerinin iç kısımlarında ahşap süslemeler dikkati çeker.

Köy, Türkiye'nin kaderi olan kırsaldan kente işgücü göçünden payını almıştır. Bilindiği üzere kırsaldan kente işgücü göçünü etkileyen iki unsur söz konusudur. İlki, 1950'ler sonrası tarımda makineleşme ile işsizliğin artması ve 1980'ler sonrası şehirlerdeki sanayileşme ile işgücü arzının artmasıdır. Kentlerdeki işgücü arzına işsiz köy sakinleri talip olmuştur. Bu esas iki unsurun yanında bölgede etkili olan unsurlardan birisi de 1970-Gediz depremidir. Bu bakımdan günümüz köy sakinlerinin çevredeki büyük yerleşim merkezleri başta olmak üzere, İzmir ile yurt dışında Almanya ağırlıklı işgücü göçü söz konusudur. Günümüzde tarım, hayvancılık ve küçük ölçekli esnafılık köyün geçim kaynaklarıdır. Köy arazilerinde modern ziraatçılık yapılmakta, köylüde çiftçilik için gerekli son model tarım makinaları, traktörler, biçerdöverler bulunmaktadır. Özellikle köy çevresinde, köy sakinlerinden bazılarının ait küçükbaş hayvan yetiştirme çiftlikleri önemli üretim merkezleridir.

Harita: 1 Kütahya Gediz Yeşilova Köyü'nün ülke ve il genelindeki coğrafi konumu.

2.2. “İğdiş” ve Anlamına Dair

Köy coğrafi yapısına dair bilgileri aktardıktan sonra, köyün önceki adı olan “İğdiş” ile ilgili bilgi vermek yerinde olacaktır. İğdiş, Osmanlı döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde 1970’lere değin köy adı olarak kullanılmıştır. Hatta kuruluşundan beri bu adı taşıdığını söylemek mümkündür. Anadolu’yu fetih sonrası iskân eden Oğuz Türkleri yaşam biçimlerine göre yeni köyler kurmuşlar ve bu köylere Türkçe adlar koymuşlardır. Önceki yerleşim yerlerine ya da yakınlarına kurulan köylerin çok azı önceki adı ile anılmıştır. Bugün evren, ören, viran, virancık vb. adları taşıyan köy ya da kasabalar önceki yerleşim yerlerine yakın yerlerde kurulan yerleşim merkezleridir. Günümüzdeki köy adlarının çoğu Osmanlı öncesi dönemde konulmuş, kurulduğu günden beri de aynı adlar kullanılmıştır.

İğdiş, sözcük olarak kadim Türk tarihi kaynaklarında⁹ yer alan en eski Türkçe sözcüklerden birisidir. Anadolu Selçuklu devri vakfiyelerinde,¹⁰ hatta Karahanlı devri bir sikkede¹¹ İğdiş sözcüğüne rastlanır. Köy adına da Osmanlı arşiv kayıtlarında, “İğdiş” adı ile 1500’lerde¹² hatta öncesinde yer aldığı görülür. Bu hususta köy adının, köyün kuruluş evresine dair ışık tuttuğu da söylenebilir. Doğrusu bu ad, Anadolu’daki yaygın köy adlarına nispetle nadir kullanılan adlardandır. Anadolu’ya yerleşen Oğuz Türkmenlerinin yeni yerleşim yerlerine Türkçe adlar koyduklarından söz ettik. Bu hususta Osmanlı 15. yy. arşiv belgeleri dikkate alınarak yapılan çalışmalar,¹³ bu durumu teyit etmektedir. Çevre köy adlarına baktığımızda, genelde coğrafi yapıyı öne çıkaran isimler söz konusudur. Dolayısıyla köye, “İğdiş” adının verilmesi dikkat çekicidir.

İğdiş, sözcüğü ile alakalı tarihçiler ve dilciler çok özel ilmi çalışmalar yapmışlardır. Tarihçilerden Prof. Dr. Faruk Sümer’in Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi’nde yer alan “İğdiş”, maddesi¹⁴ ile “Selçuklu Tarihinde İğdişler”¹⁵ adlı makale çalışması öncü çalışmalardır. Prof. Dr. Tuncer Baykara’nın “Selçuklular Devrinde İğdişlik ve Kurumu”¹⁶ adlı makale çalışması da Ortaçağ tarihi metinleri dikkate alınarak sözcük ve kurumsal bir yapının adı olarak ele alınmıştır. Dilcilerden Prof. Dr. Serkan Şen’in “İğdiş Sözcüğü Nereden Geliyor”¹⁷ başlıklı çalışması sözcüğün anlam ve biçim bilimi noktasında değerlendirilmesidir. Yine dilcilerden Doç. Dr. Erdem Uçar, “Kutadgu Bilig Dizinindeki Bir Kelime Hakkında VIII: İğdiş ve İğdişçi Sözcüğü”¹⁸ başlıklı çalışmasında sözcüğün anlamına odaklı bir çalışma yürütmüştür.

Tarihi kaynakları ve söz konusu çalışmaları dikkate aldığımızda iğdiş, “eğitmek, beslemek, yetiştirmek” anlamında “iğitmek” sözcüğünden türemiştir. Karahanlı Türkçesi’nde “iğdişçi” sözcüğü “besleme, büyütme, yetiştirme” ve “hayvan yetiştiricisi” anlamına gelir. Farsça’da “melez” anlamda “ikdiş” ya da

⁹ Yusuf Hâs Hacib, *Kutadgu Bilig*, (nşr. Reşit Rahmeti Arat), Ankara 1947, s. 172, 299, 446, 555; Kaşgarlı Mahmud, *Dîvânü lügâti’t-Türk*, c. I, s. 183. Kaşgarlı’nın eserinde benzer biçimdeki sözcüğü *Ökdeş* olarak okuyanlar vardır.

¹⁰ Osman Turan, *Türkiye Selçuklulari Hakkında Resmi Vesikalar*, Ankara 1958, s. 178.

¹¹ Karahanlı devri 602/1205-6 tarihli Benaket’te basılmış bir sikkede, “Uluğ İğdiş Çağrı Han” adına rastlanır.

Tuncer Baykara, “Selçuklular Devrinde İğdişlik ve Kurumu”, *Bellekten*, LX, 226, s. 689.

¹² İğdiş Köyü’ne dair 1530 tarihli tahrir defterinde Simav kazası Çengi nahiyesine tâbi karye kaydı söz konusudur. Bu konuda bkz. 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937/1530), Kütahya, Kara-hisar-i Sâhib, Sultan-önü, Hamîd ve Ankara Livâları, Ankara 1993, c. I, s. 38.

¹³ Cevdet Yakupoğlu, “Aslanapa Yöresinde Türk İskânının Belgeleri: Yer ve Şahıs Adları (XII-XVI. Yüzyıllar)”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-III Germiyanöğulları Beyliği 8-10 Mayıs 2014, Bildiriler Kitabı*, Yayına Hazırlayanlar: Mehmet Ersan-Mehmet Şeker, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2017, s.423-472.

¹⁴ Faruk Sümer, “İğdiş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. XXI, 2000, s. 524-525.

¹⁵ Faruk Sümer, “Selçuklu Tarihinde İğdişler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı:35, 1985, s. 9-23.

¹⁶ Tuncer Baykara, “Selçuklular Devrinde İğdişlik ve Kurumu”, *Bellekten*, LX, 226, s. 681-693.

¹⁷ Serkan Şen, “İğdiş Sözcüğü Nereden Geliyor?”, *İlmî Araştırmalar*, Sayı: 23, 2007, s. 123-190.

¹⁸ Erdem Uçar, “Kutadgu Bilig Dizinindeki Bir Kelime Hakkında VIII: İğdiş ve İğdişçi Sözcüğü”, *Korkut Ata Türkiyat, Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Degisi*, Cilt:1, Sayı: 1, Aralık 2019, s. 11-18.

“yikdiş” biçiminde melez atlar için kullanılmıştır. Divânü Lügâtü’-t-Türk’de ise sözcük, “ana bir kardeş”¹⁹ anlamında kullanılmıştır. Serkan Şen, sözcüğün biçimine dair tarihi kaynaklardaki kullanımına dair tenkitini yaptıktan sonra sözcüğün “hayvan yetiştirme işi” ile ilgili olduğunu, hatta günümüzde kullanılan “hadım edilmiş at”, tanımından anlaşılacağı üzere bu işlem ile hayvanın enerjisinin vazifeli olduğu işe yoğunlaşacağını yazar. Yani hadım edilen at, besiye çekilmiş ise semizleşir, sabana koşulmuşsa uysal ve dirençli olur, binek ise hızı ve dayanıklılığı artar, şeklinde özetler. Bu hususta sözcüğün kökeninin “melez” anlamında kullanıldığı Farsça “ikdiş” değil, söz ettiğimiz anlamıyla Türkçe “iğdiş” olduğu üzerinde durur. Doğrusu Serkan Şen’in bu görüşüne destek mâhiyetinde Ortaçağ tarihi metinlerinde iğdiş sözcüğü çok yerde geçer. XIII. ve XIV. yüzyıllarda Anadolu’dan Suriye ve Mısır’a devlet adamlarına hediye olarak takdim edilen atlara iğdiş denir. Arapça metinlerde “ikdiş” (çoğulu:ekâdiş) olarak geçer.²⁰ Bu atların babalarının Arap, annelerinin Türk atları olduğu ve çok hızlı koştukları kaydedilir.²¹

Erdem Uçar, “iğdiş” sözcüğünün Kutadgu Bilig’de bugünkü anlamından farklı kullanıldığı tezi üzerinde durarak, insan ve hayvanlar için kullanılan ortak sözlerden olduğuna dikkat çeker. İnsan için besleme, evlatlık, hizmetçi; hayvan için iğdiş edilmiş, burulmuş hayvan, bilhassa at anlamında kullanıldığını yazar. “İğdişçi”, sözcüğünün ise “at iğdiş edip yetiştiren” bir meslek grubu olarak gösterir ve bu tezi üzerinde durur.

Sözcüğün kurumsal bir yapının karşılığı olarak kullanımına gelince, Faruk Sümer ve Tuncer Baykara, iğdiş sözcüğünün Anadolu Selçuklu Devleti’nde şehirlerde ticari hayatta söz sahibi bir mevki olarak şehir esnaf ve eşrafından sayılan bir kesime ad olarak kullanıldığını vurgularlar. Sümer, XII. yüzyıldan itibaren Anadolu’da Selçuklu şehirlerinde iğdiş teşkilatının varlığına değinir. Sarayın, ordunun ve halkın ihtiyaçlarını karşılamak, zenaat erbabının, güçsüz insanların hayatlarını kolaylaştırmak; kısaca şehir ve şehirlerarası ticari hayatın akışından sorumlu bir teşkilat olduğuna dikkat çeker. Kurumun başı olarak “İğdiş-başı” şehir hayatını kontrol eden kişidir. Hatta Anadolu’da Moğol-İlhanlıların hâkimiyeti ile vergi tahsildarlarına verilen isim olur. XIV. Yüzyıldan sonra da devlet ve toplumda giderek önemini kaybeden iğdişlik kurumunun yerini ahîler alır. Tuncer Baykara, Anadolu Selçuklu şehirlerindeki esnaf teşkilatını iğdişlik ve ahîlik olarak iki kısma ayırırken, ahîlik öncesi esnaf teşkilatının adı olduğuna dikkat çeker. Ticari hayatın düzenlenmesinde, üstlendikleri önemli görevlerinden bahseder. Şehirlerin eşrafi olarak halkın temsilciliğini deruhte ettiklerini, şehirlerde iğdiş ve iğdiş-başı olduğunu kaynaklarıyla bahseder. İğdiş-başı, şehir halkını temsil eden, şehrin ticari hayatından sorumlu, üst düzey yetkili birisidir. Üretim ya da küçük ölçekli işlerden ziyade büyük ölçekli işlerle ticari faaliyet yürütür. Koyun ve at besleme, en önemli uğraşlarıdır. XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren (Moğol istilâlarının da etkisinden olsa gerekir ki) şehirlerde ahîlik teşkilatı önem kazanır. Baykara, son söz olarak iğdiş sözcüğünü; “Anadolu’da XII.-XV. Yüzyıllar arasında ticaretle uğraşan, hayvan besleyip halkı doyurduğu için”, bu adın kullanılmış olmasına temas eder.²² Kurum olarak XIII. Yüzyılda Anadolu’da makam sahibi ve meslekler sıralamasında 1. grup devlet erkânı olarak öne çıkan “İğdişlik emiri” taşrada üst düzey görevlilerden birisidir. Son olarak bu dönem taşrada ekonomik hayatı düzenleyen önemli bir mevkiinin adıdır.²³

Ortaçağ Türk tarihçiliğinin öncülerinden İsmail Hakkı Uzunçarşılı ile Uzunçarşılı’dan etkilenen Osman Turan melez kelimesini dikkate alarak iğdiş sözcüğünü, Anadolu Selçuklu devri şehirlerin güvenliğinden

¹⁹ Burada “ikdiş” olarak değil de, “ökdeş” olarak okuyanlar da vardır.

²⁰ Şemseddin eş-Şücâî, (ö. 745/1344), *Târîhu’-l-Melikî’n-En-Nâsîrî Muhammed bin Kalavun es-Sâlihî ve Evlâdihî*, (Thk. Barbara Schafer), Wiesbaden 1977, s. 22; Makrîzî, *Kitâbü’s-Sülûk li-Ma’rifeti Düveli’l-Mülûk*, I-IV, (Thk. Muhammed Mustafa Ziyade-Said Abdülfettah Âşûr), Kahire 1934, 1958, c. II, s. 430-431, 394, 415, 490.

²¹ Sümer, *a.g.m.*, s. 524-525.

²² Tuncer Baykara, “Selçuklular Devrinde İğdişlik ve Kurumu”, *Belleten*, LX, 226, s. 681-693.

²³ Hasan b. Abdülmü’min el-Höyî’nin Kaleminden Selçuklu İnşâ Sanatı (Haz. Cevdet Yakupoğlu-Namiq Musalı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018, s. 96-97, 173.

sorumlu, Müslüman olmuş Hıristiyan çocuklardan teşkil edilen askeri bir sınıf adı²⁴ olarak ifade ederler. Ancak yukarıda bahse konu çalışmalarda bu görüş tenkit edilmiş, sonuçta kabul görmemiştir.

Bu bilgilerden sonra köy adı ile alakalı bazı düşüncelerimizi aktaralım. İlhanlı devri vergi tahsildarlarına verilen bir isim olması hasebiyle yakın çevredeki idari yerleşim merkezinde görevli bir “İğdiş başı” ya da “İğdiş emiri” için köyün yıllık geliri bu memura tahsis edilmiş olabilir. Köy adının bununla alakası olabilir. Yine Akkaya olarak isimlendirilen komşu köyün önceki adı Merkepviran/Merkepören ya da Eşek Viranı’dır. Köy tarihine baktığımızda Gediz kazasına tâbi Eşek Viran ismine Osmanlı arşivlerinde 870/1465 tarihli Kütahya Piyade defterinde rastlamak mümkündür.²⁵ Dolayısıyla her iki köyün 1400'lere değin varlığı söz konusudur. Komşu köyün adının “Eşek” ile anılmasına karşılık “İğdiş” adının yukarıda temas ettiğimiz üzere “at” ile alakası olmalıdır. Köyde bugün de varlığını koruyan mera alanları devrin meşhur iğdiş atlarının yetiştirildiği bir yer olabilir. Adını da buradan alabilir. Bu meyanda at yetiştiriciliği aynı zamanda atın beslenmesi ve terbiye işlerini de kapsamaktadır. İhtimal o ki, bugün dahi otlak olarak kullanılan Alan, Küçükköy, Selimkaya mevkileri bu iş için uygun mera alanlarıdır. Bu üç yerin arasında kalan kısımların zamanla tarıma açıldığı, zamanında mera olduğu nesilden nesle aktarılan bilgiler arasındadır. Temettüat defterinde “resmi nebat” adı ile kayıtlı çayır/ot vergisi dikkat çeker. Defterde 18 hane için bir kuruşluk nebat/çayır vergisi kaydı vardır. Bu bilgiler çerçevesinde “iğdiş” adlı at yetiştiriciliği anlamı ağır basmaktadır.

İğdiş anlamına dair son zayıf bir ihtimal de, Farsça, melez anlamı ile alakalı olmasıdır. Köy kuruluşuna dair nesilden nesle aktarılan çevre köy sakinlerinin bir araya gelmesiyle kurulduğuna dair sözlü gelenektir. Toplama, karışık anlamında melez olarak kullanılmış olabilir.

3. Köy Yönetimi

Makalemizde kullandığımız arşiv kayıtlarında İğdiş Köyü Simav Kazası’na tâbidir. Yine bu kayıtlarda birinci muhtar, ikinci muhtar ile köy imamının üçünün birlikte köy yönetiminde sorumlu olduğu defterlerdeki mühürlerden ve nüfus yoklama kayıtlarındaki bilgilerden tespit etmek mümkündür. Nüfus ve temettüat defterlerinde imam ve muhtarların kim olduğuna dair kayıtlar vardır.

Köy yönetiminden sorumlu olan “muhtarlık” kurumu, Osmanlı’da 1830’lardan itibaren ülke genelinde yaygınlaştırılmıştır. Devlet işleri ile alakalı özellikle vergilerin tespiti ve tahsili noktasında önemli görevleri vardır. Yine askere alımlar, özellikle ölen doğan kayıtlarının tutulduğu nüfus yoklama defterlerinin imam ve muhtarlar tarafından verilen bilgilere göre kaydedildiği açıkça yer alır. Bu hususta kayıtlardan ve mühürlerden bu bilgileri takip etmek mümkündür. Bu bakımdan çalışmamızla alakalı köy temettüat defterinin sonunda köylüye ait bilgileri tasdik ettiklerine dair metnin alt kısmında üçüne ait mühürler ile görevli memurların evraki tescili anlamına gelen mühürler yer alır. Makalenin sonunda ekler kısmında bu sayfayı görmek mümkündür.

İmam ve muhtarlara ait mühürlere dair bilgi vermek yerinde olacaktır. Devlet işlerinin takibi için tahsis edilen mühürler 1250 (1834-35) yılında hazırlandığı üzerindeki tarihten anlaşılmaktadır. Ayrıca mühürlerde kişi adları olmayıp icra ettikleri görevler köy adı ile kazanmıştır. İmam mühründe “İmam-ı der Karye-i İğdiş 1250”, (İğdiş Karyesi İmamı), birinci muhtar mühründe “Muhtar-ı evvel der Karye-i İğdiş 1250”, (İğdiş karyesi birinci muhtarı), ikinci muhtara ait mühründe “Muhtar-ı sâni der karye-i İğdiş” (İğdiş karyesi ikinci muhtarı) ibareleri yazılıdır.

Nüfus ve temettüat defterlerinde imam ve muhtarların kim olduğunu belirten kayıtları defterlerde görmek mümkündür. Bu hususta bilgi verelim. Nüfus defterinde, ilk hane reisi imam olarak kayıtlıdır. Bu kayda göre “Koca Ahmet oğlu” sülalesinden “Süleyman oğlu Mehmet” köy imamıdır. Birinci muhtar 2

²⁴ Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, Ankara 1958, s. 178.

²⁵ BOA, TT, 3M, s. 136.

no'lu hane reisi "Hacı oğlu" sülalesinden "Hacı Mehmet oğlu Halil", ikinci muhtar 3 no'lu hane reisi "Değirmenci oğlu" sülalesinden "Ahmet oğlu Mehmet"²⁶tir. Nüfus defterinde ilk üç hanede imam ve sırasıyla muhtarlar kayıtlıdır. Temettüat defterine göre bir imam ve bir hatip kayıtlıdır. İmam, 31 no'lu hane reisi "İmam oğlu" sülalesinden "Ahmet oğlu Mehmet"tir. Hatip, ise 20 no'lu hanede kayıtlı "Hamırcı oğlu" sülalesinden "Hüseyin oğlu Hacı Süleyman"dır. Bu kayıttta hatip, aynı zamanda birinci muhtar olarak kayıtlıdır. İkinci muhtar nüfus defterinde olduğu gibi aynı kişidir. Ayrıca Köyde 23 no'lu hanede 60 numara ile kayıtlı 25 yaşındaki " Mehmet oğlu Şerif", "mansûrede" yani orduda olduğu kayıtlıdır. Bu ordu yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla alakalı yeni bir anlayışla kurulmuş olan, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye" ordusudur.

4. Köy Nüfus Özellikleri

Nüfus defterine göre köyde 31 hane, 78 erkek nüfusu kayıtlıdır. Temettüat defterlerinde ise vergi yükümlüsü 32 hane, 87 (erkek) nüfus mevcudu kayıtlıdır. Kadın nüfus ile beraber toplamda yaklaşık 200 nüfuslu bir köy olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo: 1 Nüfus defterlerine göre kişi adları ve oranları

Nüfus Defterinde Geçen Kişi Adları ve Yüzdeler Oranları			
No	Kişi Adları	Sayısı	Yüzdeler % Oranı
1	Mehmet	19	17,27
2	Ali	13	11,81
3	Süleyman	11	10
4	Hüseyin	10	9,09
5	İbrahim	10	9,09
6	Hasan	6	5,45
7	Ahmet	6	5,45
8	Halil	6	5,45
9	Mustafa	5	4,54
10	Veli	4	3,63
11	Yusuf	3	2,72
12	Murat	3	2,72
13	Şerif	3	2,72
14	İsmail	3	2,72
15	Osman	3	2,72
16	Ömer	2	1,81
17	Mahmud	2	1,81
18	Nasuh	1	0,9

Köyde kullanılan kişi adları, köyün dini ve etnik yapısını göstermesi açısından önemlidir. Doğrusu yaklaşık iki yüzyıl sonra günümüzde hâlâ aynı adlar kullanılmaktadır. Müslüman kimliğe işaret eden bu

²⁶ Nüfus defterinde "Mehmet" şeklinde okumak mümkündür. Ancak temettüat defterinde açıkça "Mahmut" yazılıdır.

isimlerin en çok kullanılanı Hz. Muhammed'e atfen Türkler arasında yaygın olarak kullanılan "Mehmet" ismidir. Günümüzde nüfus istatistiklerine göre "Mehmet" adı en çok kullanılan isimler arasında varlığını korumaktadır. Köy nüfus defterinde, "Mehmet" isminin kullanılma oranı % 16'dır. Sırayla Ali, Süleyman, Hüseyin, İbrahim olarak devam etmektedir. Diğer isimlerin kullanım oranı aşağıda tabloda yer alır. Köy sakinleri arasında Türkçe kökenli bir adın yer almaması dikkat çekicidir. Bu durum köyde adlarının dini temelli olduğunu gösterir.

Tablo:2 Nüfus ve temettüat defterlerinde yer alan sülale adları:

No	Sülale Adları (Nüfus Defteri)	Sülale Adları (Temettüat Defteri)
1	Koca ²⁷ Ahmed Oğlu	Koca Ahmet Oğlu
2	Hacı Oğlu	Hacı Oğlu
3	Değirmenci Oğlu	Değirmenci Oğlu
4	İmam Oğlu	İmam Oğlu
5	Murat Oğlu	Murat Oğlu
6	Dana Kazık Oğlu	Dana Kazık Oğlu
7	Beyaz Oğlu	Beyaz Oğlu
8	Uzun Oğlu	Uzun Oğlu
9	Kuruoğlu ²⁸ Oğlu	Kuru Oğlu
10	Dudu Oğlu	Dudu Oğlu
11	Deli Hasan Oğlu	Deli Hasan Oğlu
12	Keçeci Oğlu	Keçeci Oğlu
13	Kır Ali Oğlu	Kır Ali Oğlu
14	Hamırcı Oğlu	Hamırcı Oğlu
15	Çatal Oğlu	Çatal Oğlu
16	Kel Ali Oğlu	Kel Ali Oğlu
17	Hacı Hasan	Hacı Hasan
18	Kara Ahmet Oğlu	Kara Veli Oğlu
19		Kara Deli Oğlu
20		Kel Hasan Oğlu

Nüfus defterinde 18 sülale adı yer alırken, temettüat defterinde 20 sülale adı yer alır. Bazen bir sülaleden tek bir hane yer alırken bazen de aynı sülale adı altında birkaç hane yer almaktadır. Sülale adlarında fiziki özellikler daha çok öne çıkmakta, bunun yanında imamlık, değirmencilik, keçecilik gibi meslek adlarının da sülale adı olarak kullanıldığı görülmektedir. Yine kişinin tavır ve davranışlarından kaynaklı yakıştırılan sülale adları vardır.

²⁷ Nüfus defterinde "Kısa", olarak okumak mümkün ise de, temettüat defterinde açık bir biçimde "Koca" yazmaktadır.

²⁸ Nüfus defterinde "Kuruoğlu Oğlu" olarak geçerken temettüat defterinde sadece "Kuru" ifadesi yer alır. Aynı kişi olduğu her iki defterdeki kayıtlardan anlaşılmaktadır.

Köyde hangi sülaleden kaç hane ve bu hanelerdeki toplam nüfus sayısı liste olarak aşağıda yer almaktadır. Hane sırasına göre düzenlenen bu listeye göre en kalabalık sülaleler Hamırcı Oğlu, Dana Kazık Oğlu olarak sırasıyla yer almaktadır.

Tablo 3: Nüfus defterinde yer alan sülale adları ve nüfusları

Sülalelerin Hane Sayısı ve Erkek Nüfus Adedi		
Sülale Adı	Hane	Nüfusu
Hamırcı Oğlu	5	10
Dana Kazık Oğlu ²⁹	2	12
Murat Oğlu	2	7
İmam Oğlu	2	5
Kel Ali	2	7
Dudu Oğlu	2	4
Kuru Oğlan	2	4
Deli Hasan	2	4
Kır Ali	2	2
Keçeci Oğlu	2	2
Uzun Oğlu	1	6
Koca Ahmet	1	4
Değirmenci Oğlu	1	2
Beyaz Oğlu	1	2
Kara Ahmet	1	2
Çatal Oğlu	1	3
Hacı Hasan	1	1
Hacı Oğlu	1	1
Toplam	31	78

5. Köy Mesleki Yapılanması

Sanayi öncesi toplumların temel geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılık, bu dönem Anadolu’da köy hayatını belirleyen önemli iki unsur olarak varlığını sürdürmektedir. Doğrusu aile emeğine ve çift öküz gücüne dayalı tarım işletme biçimi³⁰ geçerliliğini sürdürmektedir. Bu noktada mevsimlere göre işlenen topraktan, temel besin maddeleri hububat ve baklagiller temin edilirken, basit birer işletmecisi olan köylü, ihtiyacı olan süt ve et ürünlerini de kendi beslediği hayvanlar ile tedarik etmeğe çalışmıştır.

Köy sakinlerinin geçim kaynakları tarım ve hayvancılık olmasının yanında yörenin ekonomik faaliyeti ve geçim kaynaklarına değinmek yerinde olacaktır. Köylünün temel ihtiyaç malzemelerini tedarik etme ve günlük işlerinde kullandığı araç gereçleri temini noktasında en yakın pazar yeri Gediz’de³¹ kurulur. Bu Pazar yeri, “Gediz Pazarı” adı ile türkülere konu olmuştur.³² Bu noktada Gediz merkez nüfusun

²⁹ Nüfus defterlerinde 2 hane olarak yer alan Dana Kazık Oğulları sülalesi temettüat defterlerinde yine 2 hane olarak görünmektedir. Dikkat çeken husus bu sülaleden vergi yükümlüsü 4 kişi kaydedilmektedir.

³⁰ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu: Toplum ve Ekonomi*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. IX.

³¹ Günümüz Eski Gediz kasabası tarihi Gediz kentinin merkezidir.

³² Gediz ve çevresinde yaygın bir biçimde söylenen ve dizelerinden yakılan bir ağıt olduğu anlaşılan türkünün dizeleri şöyledir:

Gediz pazarıdır benim pazarım
Akdağ Yaylası’nda kaldı mezarım

çoğunluğunun geçim kaynağının çeşitli esnaf kollarından oluşması³³ dikkat çekicidir. Bu durum yöre ve bölge ticareti açısından önemlidir. Dolayısıyla, yakın köy ve mezraların ihtiyaçlarının tedariki konusunda önemli olan Gediz nahiye merkezi, Yeşilova Köyü'ne 11 km. uzaklıktadır. Ulaşım vadi boyunca o dönem şartlarında binek hayvanları üzerinde ya da at arabaları ile sağlanmaktadır.

Yeşilova Köyü'nün yer aldığı Gediz-Hisarçık güzergâhı üzerinde vadi boyunca yer alan komşu köylerin o dönem geçim kaynaklarına değinelim. Gediz nahiye merkezinde değişik esnaf kolları yanında dokumacılık sektörü dikkat çekici bir boyuttadır. Bu noktada 138 hane çulhacılık işi yaparken, toplamda 332 hane dokumacılık işi ile uğraşmaktadır. Bunun yanında Gediz'de toplam 1049 hanenin üçte biri dokumacılık kolunda emek harcamaktadır.³⁴ Yine Gediz'e en yakın köylerinden kalabalık bir nüfusa sahip 221 hane kayıtlı Akçaalan Köyü temettüat defterine³⁵ göre köy sakinlerinin yarısı dokumacılık işi ile uğraşmaktadır. Bu haneler çulha esnafı olarak kayıtlıdır. Küçük ölçekli komşu köylerden 21 haneli Akkaya Köyü,³⁶ 18 haneli Aşıkpaşa Köyü³⁷ ile 18 haneli Soğuksu Köyü³⁸ kuru tarım ve hayvancılık ile geçimini sürdürmekte, Değirmenköy³⁹ su değirmenleri ile çok eski tarihlere giden bir geçmişe sahiptir. Yine aynı güzergâh üzerinde bulunan 75 haneli Kayaköy⁴⁰ ve 68 haneli Yeşilçay⁴¹ köyleri kuru tarımın yanında sulu tarıma müsait arazi şartlarına sahiptir. Diğer köylere kıyasla kalabalık olan bu köylerde bağcılık, meyvecilik, bahçe ve bostan üretimi yapılmaktadır. Yeşilova Köyü'nün yakın çevresinde yer alan bu yerleşim birimlerinin geçim kaynakları yörenin sosyo-ekonomik hayatına dair ipuçları verir. Yeşilova Köyü

Ne diyeyim, Ay Ahmet! Ne diyelim Allah'tan oldu
Bizim (bizim) kavuşmamız mahşere kaldı
Hisarköy'den çıktım başım selamet
Akdağ yaylasında koptu kıyamet
Beni vuran Uzunoğlu De'l Ahmet
Ne diyeyim Ay Ahmet! Ne diyelim Allah'tan oldu
Bizim (bizim) kavuşmamamız mahşere kaldı

³³ Bu dönem Gediz'de birçok meslek kuruluşu vardır. Giyim eşyaları üreten dikimci, haffaf, terzi, yemenici, kunduracı, babuşçu; dokumacılık iş kolunda faaliyet yürüten kirbas esnafı, pamuk tüccarı, çulhacı, boyacı, çıkırıkçı, bezci; gıda iş kolunda faaliyet yürüten değirmenci, duhancı, ekmekçi, helvacı, kasap, kebabçı, leblebici, manav, şerbetçi, yağcı; üretip satan mesleklerle ilgili de attar, debbağ, bardakçı, demirci, eskici, saraç, semerci, oduncu; hancı, kahveci; inşaat iş kolunda faaliyet yürüten dülger, neccar, tahtacı, taşçı, yapıcı, su yolcusu; taşımacılıkla uğraşan katırcı, kiracı, yolcu; temizlik iş kolunda faaliyet yürüten hamamcı, tellak, berber; hizmet üreten meslekler olarak hekimlik, sünnetçi, nalbant, küfeci, kalaycı, kahveci, hancı, odabaşı; kamu hizmetini deruhte eden, yönetim ve asayişten sorumlu görevliler ile dini hizmetlerde vazifeli kimseler şehirde öne çıkan meslek sahipleridir. Hüseyin Göksal, *19. Yüzyıl Ortalarında Gediz'in Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Gediz Belediyesi Kültür Yayınları, 2013, s. 28-39.

³⁴ Göksal, *a.g.e.*, s. 26.

³⁵ BOA. ML. VRD. TMT. d. 7921. Akçaalan Köyü hakkında Osmanlı Arşiv kayıtlarında en eski kayıt 1 Safer 854/25 Mart 1450 tarihli evkaf suretinde yer alır. Söz konusu belge, Gediz'de Murat Bey Zaviyesi için, İsfendiyar oğlu Yakup Bey oğlu Murat Bey tarafından köy gelirlerinin vakıf olarak tahsisi söz konusudur. BOA. EV. VKF. 17-45.

³⁶ BOA. ML. VRD. TMT. d. 7905. Akkaya Köyü adı Osmanlı arşiv kayıtlarında 870/1465 tarihli Kütahya Piyade defterinde geçer. BOA, TT, 3M, s. 136.

³⁷ BOA. ML. VRD. TMT. D. 09264. 1480'lerde II. Bayezid devri yazıldığını düşünülen Mufassal Evkaf Tahrir Defteri'nde Şeyh Paşa Mezrası olarak geçer. Bu kayıtlar köy tarihinin çok eskilere gittiğini gösterir. MAD. d. 262, s. 209.

³⁸ BOA. ML. VRD. TMT. d. 09251.

³⁹ BOA. ML. VRD. TMT. d. 09255. Değirmen Köyü, Osmanlı arşivlerinde en erken tarihlere rastlamak mümkündür. 1 Safer 854/25 Mart 1450 tarihli evkaf suretinde köy adı geçer. Belgede Simav kazası Çengi nahiyesine tâbi Değirmen Köyü'nde bulunan Pınarbaşı mevkiindeki üç değirmenin gelirleri Gediz Murat Bey Zaviyesi için tahsis edilmiştir. BOA.EV.VKF. 17-45.

⁴⁰ BOA. ML. VRD. TMT. d. 09196. Kayaköy, Karye-i Kaya adı ile 870/1465 tarihli Kütahya Piyade defterinde geçer. BOA. TT. D. 3., s. 122.

⁴¹ BOA. ML. VRD. TMT. d. 09213. Yeşilçay, Çengi nahiyesi olarak bugünkü yerleşim yerinin yer aldığını düşündüğümüzde 854/1250 tarihli evkaf suretinde adı geçer. BOA. EV. VKF. 17-45. Yine Karye-i Çay olarak geçtiğini düşündüğümüzde 870/1465 tarihli Kütahya Piyade Defterinde geçer. BOA. TT. D. 3., s. 124.

adı geçen köyler arasında çiftçilik varlığı bakımından öne çıkmakta, kuru tarım açısından da gelir kaydı en fazladır.

Geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan Yeşilova Köyü'nde kayıtlı 32 haneden 30'u ziraat erbabıdır. Diğer 2 haneden birisi mecnun, diğeri de kiralama usulü tarlası bir başkası tarafından işletilmektedir. Ayrıca iki hanede birden fazla vergi yükümlüsü vardır. Bir no'lu hanede 2 kişi, 10 no'lu hanede 3 kişi arazi ve hayvanatından kazanç sağlamak ve vergi ödemektedir. Çiftçiliğin yanı sıra köylüye ait kayıtlı hayvan türleri ve sayısı, hayvancılığın da önemli bir geçim kaynağı olduğunu gösterir. Üç hane için pulculuktan gelir kaydı düşülmüştür. Yani başkalarına bedel karşılığında çift süren fazla çift öküzleri olan hanelerdir. Köyün tarım ve hayvancılık konusunda ayrıntılı bir biçimde ekonomik faaliyetine değineceğiz.

Köyde tarım ve hayvancılık dışında bir meslek ya da işgücünün olup olmadığına dair kayıtlarda yer almamasına rağmen bazı tespitlerde bulunmak mümkündür. Kayıtlarda olmayan, ancak köy coğrafyası ve yerleşim düzeni dikkate alındığında bazı meslek ve işgücünün var olduğuna temas etmek gerekir. Öncelikle her hanede çift öküz ve merkep bulunmaktadır. Bazı ailelerde de çift manda, katır, kısarak, beygir türü binek hayvanları mevcuttur. Bu hayvanların varlığı dikkate alındığında sadece binek amaçlı değil aynı zamanda taşımacılık için kullanıldığı malumdur. Odunculuk amacıyla hane sahibinin kendi özel işinde kullandığı müddetçe hayvanlarından vergi düşülmediğine dair bilgi vermiştik. Ancak kâr amaçlı başkasına çalışıldığında ya da kiralandığında vergi düşülmüştür.⁴² Dolayısıyla köy çevresindeki zengin orman kaynakları köylünün ihtiyacı olan yakacak temini noktasında önemlidir. Bunun yanında son yüzyılın ortalarına değin odunculuk önemli bir geçim kaynağıdır. Köylü merkep, kısarak, katır, beygir türü hayvanlarıyla en yakın Gediz'e odun götürüp satmaktadır. Gediz halkı az sayıda bağcılıkla uğraşan, nüfusun çoğunluğunun meslek erbabı olduğuna temas etmiş idik. Dolayısıyla tahıl, hububat ve yakacak ihtiyacını köylülerden karşılamaktadırlar.⁴³ Yeşilova sakinlerinin de tahıl, hububat ve yakacak satarak karşılığında evin ihtiyaçlarını karşıladıkları bilinir. Özellikle bu iş için çarşı pazarın kurulduğu gün tercih edilir. Dolayısıyla odun taşımacılığı ve satışı yılın en sakin mevsimlerinde arz ve talebe göre yapıldığından bahisle köylüye gelir getiren kaynaklardan birisidir.

Yeşilova ve çevre köy evleri betonarme yapılar öncesinde, yöreye özgü taş ve ahşap ustalığı gerektiren genelde çift katlı bağdadi evlerdir. Bu evlerin yapımı için gerekli taş, kireç taşı ile kereste köy çevresinde mevcuttur. Taş temel üzerinde birbirine kilitlenmiş, yeckpare ardıç ya da çam direklerle karkası inşa edilen bu yapıların duvarları kireç-saman-toprak karışımı harç ile doldurulur, sonra kuruyan duvar sıvanır, üzeri kireçli su ile badanası yapılır. Genelde iki katlı; alt katı dam, üst katı oturma alanıdır. Dolayısıyla bu evlerin yapımında gerekli malzemeler köy çevresinden temin edilmektedir. Hem bu malzemelerin tedarik edilmesinde, hem de bu evlerin inşa edilmesinde köy sakinlerinden yararlandığı, hatta bu evleri inşa eden ustaların köy sakinlerinden olması yüksek ihtimaldir. Her ne kadar temettüat defterlerinde, usta olanların kaydına rastlanmasa da köy sakinleri arasında usta olanların varlığını kabul etmek gerekir. Günümüzde yüz yaşlarında olan kimselerin çocukluk evrelerinde, köy sakini olan onlarca usta adını sayması, bu tezimizi güçlendirir. Doğrusu inşaat ustalığı temel ihtiyaçlar arasındadır. Ancak ne nüfus defterlerinde, ne de temettüat defterlerinde usta lakaplı kişiler ya da usta olarak kazancından dolayı gelir kaydı düşülen kimselere rastlanılmamaktadır. Her işin nüvesinde olduğu gibi her meslek erbabının daha çocukluk yaşta işe başladığı, sırayla çıraklık, ustalık ve kalfalık ile devam ettiği ya da uzun bir süre bir deneyim sonrası ustalığı söz konusudur. Durum bu olunca hasat zamanı dışında usta olanların köyde ya da çevre köylerde hatta daha uzak yerlerde ustalık yaptıklarını söylemek mümkündür. Yine köylülerden birçoğunun hasat zamanı daha erken gelen kıyıya yakın batı bölgelerine giderek bağ bahçe işleri, hasat işleri ile uğraştıkları, yevmiye usulü para kazandıkları yaşlılardan dinlenen anılarla belirginleşir.

⁴² Adıyeye, *a.g.m.*, s. 774; Yiğit, İ.-Kocabıyık, M. (2016), "XIX. Yüzyıl Anadolu'sunda Tarımsal Yapı", *2016 Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi*, s. 229-230.

⁴³ Göksal, *a.g.e.*, s. 28-39.

Temettuat defterinde köylünün çiftçilik için en önemli varlığı, demirbaşı olan çift öküz kaydı önemlidir. Köylüye ait 54 çift öküz ile 7 çift camus/manda kayıtlıdır. Dolayısıyla köylünün ziraat için sabanın kurulması, bakım ve onarımı vs. işlerin de ustalık gerektiren önemli ince işler olduğu düşünüldüğünde ve bu alanda ustaların köy sakinlerinden olduğu bir hakikattir. Yine köy sakinleri arasında basit el emeği ile ev araç ve gereçlerinin tamir ve bakımından anlayan kişilerin de varlığını kabul etmek gerekir. Doğrusu yıl boyunca kazançlarını bu meslek ya da el becerileri ile yaptıkları uğraşlar karşılığında temin etmeyip ihtiyaç ve zaruret halinde ya da boş kaldıkça uğraşları olduğundan olsa gerekir ki, bu hususta gelir kaydı yazılı değildir. Doğrusu gelir kaydı olarak toprak gelirleri, ağnam/küçükbaş hayvan geliri, sağmal hayvanların gelirleri ile arıcılık faaliyeti üzerinden 1260/1844 yılı vergi kaydı, 1261/1845 yılı için de gelir kaydı temettuat defterinde ayrıntılı bir biçimde yazılmıştır.

Tablo: 4 Köydeki hane reislerinin meslekleri ve 1261/1845 yılı kazançları

No	Hane Reisi	Meslek	Kazançları (kuruş)
1	Koca Ahmet oğlu Mehmet b. Süleyman	Erbab-ı Ziraat	694
1	Biraderi Halil b. Osman	Erbab-ı Ziraat	284
2	Hacı oğlu Halil b. Mehmet	Erbab-ı Ziraat	1453,5
3	Değirmenci Oğlu Mahmut b. Ahmet	Erbab-ı Ziraat	1815
4	İmam Oğlu Mehmet b. İbrahim	Erbab-ı Ziraat	741,5
5	İmam Oğlu Halil b. İbrahim	Erbab-ı Ziraat	429,5
6	Murat Oğlu Hüseyin b. Murat'	Erbab-ı Ziraat	869,5
7	Murat Oğlu Hasan b. Ali	Mecnun	
8	Hacı Hasan Oğlu Mehmet b. Hasan	Erbab-ı Ziraat	1465
9	Dana Kazık Oğlu Yusuf b. Yusuf	Erbab-ı Ziraat	735
10	Dana Kazık Oğlu Mehmet b. Halil	Erbab-ı Ziraat	1399
10	Mehmet'in kardeşi Ali b. Halil	Erbab-ı Ziraat	858
10	Mehmet'in biraderi Halil b. Süleyman	Erbab-ı Ziraat	339
11	Beyazoğlu Ahmet bin Mehmet	Erbab-ı Ziraat	490
12	Uzun oğlu Mehmet bin İbrahim	Erbab-ı Ziraat	467,5
13	Kuru oğlu İbrahim b. Süleyman	Erbab-ı Ziraat	1145
14	Kuru oğlu Mehmet b. Süleyman	Erbab-ı Ziraat	808
15	Dudu oğlu Ali b. Mustafa	Erbab-ı Ziraat	1260
16	Dudu oğlu Hüseyin b. Hasan	Erbab-ı Ziraat	825,5
17	Deli Hasan oğlu Hacı İbrahim b. Hasan	Erbab-ı Ziraat	1542
18	Keçeci oğlu Veli b. Yusuf	Erbab-ı Ziraat	520
19	Kır Ali oğlu Veli b. Ali	Erbab-ı Ziraat	904,5
20	Hamırcı oğlu Hacı Süleyman bin Huseyin	Erbab-ı Ziraat	2171
21	Hamırcı İbrahim b. Mehmet	Erbab-ı Ziraat	640,5
22	Hamırcı oğlu Hüseyin b. Mehmet	Erbab-ı Ziraat	667,5
23	Hamırcı oğlu Hacı Ahmet b. Ali	Erbab-ı Ziraat	1435
24	Hamırcı oğlu Ahmet b. Hasan	Erbab-ı Ziraat	497,5
25	Çatal oğlu İbrahim b. Hasan	Erbab-ı Ziraat	526,5
26	Kel Ali oğlu İsmail. b. Ali	Erbab-ı Ziraat	658,5
27	Kel Ali oğlu Mehmet b. İbrahim	Erbab-ı Ziraat	779

28	Kara Deli oğlu Ahmet b. Mehmet	Erbab-ı Ziraat	949
29	Kara Veli oğlu Hasan b. Mustafa	Erbab-ı Ziraat	1198,5
30	Keçeci oğlu Nasuh b. Veli	Erbab-ı Ziraat	609,5
31	İmam oğlu Molla Mehmet b. Ahmet	Erbab-ı Ziraat	422,5
32	Kel Hasan oğlu Mustafa b. Ali (zevcesi Raziye)		270
		TOPLAM	29 485 kuruş

Tabloya bakıldığında hane reislerinin meslekleri ve yıllık kazançları kuruş olarak yer almaktadır. Meslek olarak iki hane reisi hariç hepsi ziraat erbabıdır. Listede 7 no'lu hane reisi mecnun olarak kaydedilirken, 32 no'lu hane reisinin kayıp olduğu, eşi Raziye tarlalarını kiraya vererek işlettiği için 270 kuruş gelir kaydı düşülmüştür. Üzerine kayıtlı emlak, arazi ve hayvan yoktur. Ayrıca temettüat defteri kayıtlarına göre 1 no'lu hanede 2 vergi yükümlüsü, 10 no'lu hanede de 3 vergi yükümlüsü kayıtlıdır. Köylünün yıllık toplam gelir kaydı 29 485 kuruştur.

5.1.Ziraat Faaliyetleri

Köy temettüat defterinde hane reisinin işlettiği tarlaların dönüm bilgisi ile yıllık hasılat yer alır. Kayıtlara baktığımızda köyde toprakların, üç çeşit işletildiği görülür. Kendi tarlasını ekip biçenler, şerik yani ortakçılık usulü işletenler ve arazisi kiralama usulü başkası tarafından işletilenlerdir. Bizzat kendisi, ortakçılık ve kiralama usulü toprak işletme biçimi vardır. Aşağıda tabloda yer aldığı üzere işletilen mezru tarla toplamı 841 dönümdür. Köyde ziraat yapılan arazilerden 779 dönüm tarla hane sahibi tarafından işletilirken, 32 dönüm tarla ortakçılık, 30 dönüm tarla icar/kiralama usulü ekilmektedir. Kayıtlarda nadasa bırakılan ya da ekilmeyen tarla kaydına rastlanılmamıştır. Oysa diğer köylere ait temettüat defterlerinde bu hususta “gayri mezru” ibaresi ile kayıtlar vardır. Aşağıda toprak işletme biçimlerine dair tarla dönüm bilgileri hem toplamda hem de hane bazında tablolarda yer almaktadır.

Tablo:5 Köyde işletilen arazilerin dönüm ve işletim şekli tablosu.

Kendisi	Ortakçılık	Kiralama	Toplam
779 dönüm tarla	32 dönüm tarla	30 dönüm tarla	841 dönüm

Tablo: 6 Hane reislerinin tarla işletme tablosu.

Hane No	Hane Reisi	Tarla -Dönüm	
		Kendi mülkü	Ortak
1	Koca Ahmet oğlu Mehmet b. Süleyman	7	8
	Biraderi Halil b. Osman'ın	8	
2	Hacı oğlu Halil b. Mehmed	50	
3	Değirmenci Oğlu Mahmud b. Ahmed	25	
4	İmam Oğlu Mehmet b. İbrahim	33	
5	İmam Oğlu Halil b. İbrahim	10	
6	Murat Oğlu Hüseyin b. Murat'	14	10
7	Murat Oğlu Hasan b. Ali		
8	Hacı Hasan Oğlu Mehmet b. Hasan	61	
9	Dana Kazık Oğlu Yusuf b. Yusuf	25	

10	Dana Kazık Oğlu Mehmet b. Halil	40	
	Mehmet'in karındaşı Ali b. Halil	40	
	Mehmet'in biraderzadesi Halil b. Süleyman	15	
11	Beyazoğlu Ahmet bin Mehmet	15	
12	Uzun oğlu Mehmet bin İbrahim	4	
13	Kuru oğlu İbrahim b. Süleyman	25	
14	Kuru oğlu Mehmet b. Süleyman	25	
15	Dudu oğlu Ali b. Mustafa	35	
16	Dudu oğlu Hüseyin b. Hasan	30	
17	Deli Hasan oğlu Hacı İbrahim b. Hasan	40	
18	Keçecioğlu Veli b. Yusuf		3
19	Kır Ali oğlu Veli b. Ali	18	
20	Hamırcıoğlu Hacı Süleyman bin Huseyin	50	
21	Hamırcı İbrahim b. Mehmet	20	
22	Hamırcı oğlu Hüseyin b. Mehmet	20	
23	Hamırcı oğlu Hacı Ahmet b. Ali	20	
24	Hamırcı oğlu Ahmet b. Hasan	13	
25	Çatal oğlu İbrahim b. Hasan	31	
26	Kel Ali oğlu İsmail. b. Ali	20	
27	Kel Ali oğlu Mehmet b. İbrahim	20	
28	Kara Deli oğlu Ahmet b. Mehmet	20	5
29	Kara Veli oğlu Hasan b. Mustafa	25	
30	Keçeci oğlu Yusuf b. Veli		6
31	İmamoğlu Molla Mehmet b. Ahmet	20	
32	Kel Hasan oğlu Mustafa b. Ali (Hanımı Raziye)'nin icare verdiği tarla dönüm	30	
	Mezru tarla toplamı	779	32

5.1.1. Çiftçilik Varlığı

Ziraat için günümüzün traktörü ne ise, o dönem için de sabana koşulacak çift öküzlerin varlığı aynı şeydir. Bu bakımdan çift öküz ve çift camus varlığı köydeki çiftçilik varlığını gösterir. Köyde sabana koşulacak toplam 61 çift öküz/camus kayıtlıdır. 32 haneden 7 hanede çift öküz kaydı yoktur. Bu 7 haneden 2 hanede çift camus kaydı vardır. Bu hususta 25 hanede 54 çift öküz ile 5 hanede 7 çift camus kayıtlıdır. Çift öküz sahibi olan hanelerden 5 hanede bir çift öküz, bir hanede 3 çift öküz, bir hanede 4 çift öküz, diğerlerinde 2'şer çift öküz kayıtlıdır. Ziraat erbabı olarak kayıtlı çiftçilik yapan toplam 30 haneden sadece 3 hanede sabana koşulacak hayvan yoktur. Toplam bu bilgilere göre hane başına ikişer çift öküz/manda düşmektedir. Köyde üç hane için de pulculuktan gelir kaydı düşülmüştür. Bu bakımdan bu kayıtlar Anadolu'nun diğer köylerine kıyasla, çiftçilik yapmak için toprağı işleme bakımından köyün çok iyi bir durumda olduğunu gösterir. Kısaca çiftçilik açısından varlıklı bir köydür. Bu hususta 1260/1844 yılına ait

18 hane için bir kuruşluk nebat/çayır vergisi kaydı vardır. Sabana koşulan hayvanların tüketimi için çayırılık mera alanlarının varlığına işaretir.

Tablo: 7 Köyde çiftçilik varlığı

Çift öküz sayısı	Çift manda sayısı	Toplam	Hane başına düşen çift öküz-manda oranı
54	7	61	% 2,03

Tablo: 8 Pulculuktan gelir kaydı düşülen hane reisleri ve gelirleri

Hane no	Hane reisi	
6	Murat oğlu Hüseyin	300 krş.
10	Dana Kazık oğlu Mehmet	300 krş.
10	Dana Kazık oğlu Ali	500 krş.

5.1.2. Toprak Mahsulleri Varlığı

Köy sakinlerinin topraktan elde ettiği mahsuller hububat olarak buğday, arpa, burçak ve yulaf ile baklagillerden nohut'tur. Ayrıca iki hanede kök boya üretimi kaydı vardır. Hane bazında üretime dair istatistiki bilgiler aşağıda tabloda yer almaktadır. Tabloda mahsullerin 1260/1844 yılı vergi kayıtları yer alır. Bu veriler, aynı zamanda toplam üretim miktarını da barındırır. Toplamda köy adına ödenen aşar/öşür vergisi sırayla şöyledir. Buğday 162 kile, 1312 kuruş; arpa 127 kile, 790 kuruş; nohut 28 kile, 218 kuruş; burçak 9 kile, 70 kuruş; yulaf 4 kile, 24 kuruş; darı 6,5 kile, 39 kuruş'tur. Buğday ve arpa çiftçilik yapan her hanenin ana gelir kaynakları arasındadır. Aşağıdaki tabloda her hane reisinin ödemekle yükümlü olduğu vergi değeri kile cinsinden hububat miktarı ve kuruş olarak para karşılığı yer almaktadır. Bu listede yer alan kile aşar vergisidir. Dolayısıyla kile cinsinden verilen sayının on katı hane reisinin yıllık üretimini "kile" olarak ortaya çıkarır. Bir kilenin yaklaşık 30 kilo olduğunu varsayarsak, toplam kile değerinin 30 ile çarpımı, üretimi yapılan hububatın toplam miktarını "kilogram" olarak yaklaşık değerini verecektir. Sonuçta, her hanenin üretim miktarı toplamı da köylünün üretmiş olduğu hububatın genel toplamıdır. Aşağıda Tablo:11 köylü için tespit edilen vergi ile yıllık üretim miktarının kile olarak toplam değerini gösterir. Ayrıca bu vergilerden hareketle buğday, arpa ve nohut'un yıllık üretim miktarını kg. olarak tespit etmek mümkündür.

Tablo: 9 Köy 1260/1844 yılı hasadı yapılan buğday, arpa, nohut ve burçak üreten hane reislerinin ödediği verginin kile ve kuruş olarak karşılığı

No	Hane Reisi	Buğday		Arpa		Nohut		Burçak	
		Kile	Krş	Kile	Krş	Kile	Krş	Kile	Krş
1	Koca Ahmet Oğlu Mehmet	6	48	8	48	½	4		
	Biraderi Halil								
2	Hacı Oğlu Halil	8,5	68	5	30	2	16	1	7
3	Değirmenci Oğlu Mahmud	7	52	5,5	58	1	8	½	
4	İmam Oğlu Mehmet	4	32	3	18	1	8	½	7
5	İmam Oğlu Halil	4	32	3	21	1	8		
6	Murat Oğlu Hüseyin	6	48	5	30				3
7	Murat Oğlu Hasan								
8	Hacı Hasan Oğlu Mehmet	14	112	3	18				
9	Dana Kazık Oğlu Yusuf	3	28	4	24	1	8		

10	Dana Kazık Oğlu Mehmet	3,5	48	3	18	½	4		
	Kardeşi Ali	3	24	4	24	1	8		
	Diğer kardeşi Halil	1,5	12	1	6				
11	Beyaz Oğlu Ahmet	3	24	3	18	½	4		
12	Uzun Oğlu Mehmet	6,5	52	3,5	21	1	8		
13	Kuru Oğlu İbrahim	7	56	3	18	1	8	1	8
14	Kuru Oğlu Mehmet	7	56	4	24	½	4		
15	Dudu Oğlu Ali	4	32	6	36	1	8		
16	Dudu Oğlu Hüseyin	5	40	5	30			1	7
17	Deli Hasan Oğlu Hacı İbrahim	5,5	44	7	42	1,5	12		
18	Keçeci Oğlu Veli	4,5	36	3,5	21	½	4	½	7
19	Kır Ali Oğlu Veli	4,5	36	2,5	15	1	4	½	4
20	Hamırcı Oğlu Hacı Süleyman	9	72	7	42	2	16	2	14
21	Hamırcı İbrahim	3,5	28	2,5	15	1	8		
22	Hamırcı Oğlu Hüseyin	4	32	2,5	15	1	8		
23	Hamırcı Oğlu Hacı Ahmet	5	40	6	36				
24	Hamırcı Oğlu Ahmet	3,5	28	2,5	15	1	8		
25	Çatal Oğlu İbrahim	3	24	2,5	15	1	8		
26	Kel Ali Oğlu İsmail	3	24	2,5	15	1	8	1	6
27	Kel Ali Oğlu Mehmet	6	48	3	18	1	8		
28	Kara Deli Oğlu Ahmet	5	40	5	30	1	8		
29	Kara Veli Oğlu Hasan	8	64	5	30	2	16	1	7
30	Keçeci Oğlu Nasuh	3	24	5	30	2	14		
31	İmamoğlu Molla Mehmet	1	8	1,5	9				
32	Kel Hasan Oğlu Mustafa								
	TOPLAM	162	1312	127	790	28	218	9	70

Tablo: 10 Köy 1260/1844 yılı hasadı yapılan yulaf ve darı üreten hane reislerinin ödediği verginin kile ve kuruş olarak karşılığı

Hane Sıra No	Hane Reisi	Yulaf		Erzen/Darı	
		Kile	Krş	Kile	Krş
1	Koca Ahmet Oğlu Mehmet	1	6		
2	Hacı Oğlu Halil	2	12		
3	Değirmenci Oğlu Mahmud			2,5	15
9	Dana Kazık Oğlu Yusuf	1	6		
10	Dana Kazık Oğlu Mehmet			3	18
13	Kuru Oğlu İbrahim			1	6
	TOPLAM	4	24	6,5	39

Tablo:11 Köyde 1260/1844 yılı hububat üretim miktarları

	Kile Olarak	Kile Olarak	Yüzdellik	Kg. Olarak	
	Vergi Miktarı ⁴⁴	Genel Üretim ⁴⁵	Dilimi %	Genel Üretim ⁴⁶	
Buğday	162 kile	1620 kile	48,14	48 600	1 kile buğday: 30 kg
Arpa	127 kile	1270 kile	37,74	33 020	1 kile arpa : 26 kg
Nohut	28 kile	280 kile	8,32	8 960	1 kile nohut: 32 kg
Burçak	9 kile	90 kile	2,67		
Darı	6,5 kile	65 kile	1,93		
Yulaf	4 kile	40 kile	1,18		

Köylünün topraktan elde ettiği toplam üretim 3365 kile olup yaklaşık yüz tondur. Tabloda görüldüğü gibi hububat üretiminin yarısı buğdaydır. Sırasıyla buğday % 48,14, arpa % 37,74, nohut % 8,32, burçak % 2,67, darı % 1,93, yulaf % 1,18'lik üretim payına sahiptir. Ayrıca yaklaşık olarak buğday 48 600 kg, arpa 33 020 kg, nohut 8 960 kg'lık üretim ağırlığına sahiptir. İki hanenin de birer evlekten toplam 2 evlek kök boya ektiğine dair kayıt vardır.

Hububat arasında buğday üretimi birinci sıradadır. Bu durum sanayi toplumu öncesinde kırsal bölgelerin tamamı için geçerli bir durumdur. Kuşkusuz bu dönemde buğday, gündelik hayatta çok özel bir yere sahiptir. Birinci sırada temel besin gıdası olmasının yanında ihtiyaç fazlasının satılarak ticari bir emtiyaya dönüşür. Anadolu'da köylüler yarım yüzyıl öncesine kadar kış günlerinde at, katır, merkep türü bineklerinin heybelerine yükledikleri buğdayı pazarda satarak, karşılığında pazar alış verişini yaptıkları bilinir. Yazın sıcağında ambara doldurulan buğday, hem sofrada hem de pazarda çiftçinin en önemli tüketim ve gelir kalemidir. Velhâsıl en büyük servetidir. Köyün 1260/1844 yılı buğday üretimi 48,6 tondur.

5.2. Hayvancılık Faaliyetleri

Sanayi öncesi toplumlarda, hayvanlar hayatın bir parçasıdır. Köylü işletmesini yaptığı tarımsal faaliyet ile sadece ihtiyacı olan temel besin maddelerini temin etmez. Tarımsal faaliyet ile aynı zamanda hayvan yetiştiriciliği ve üretimi konusunda temel ihtiyaçlarını da tedarik eder. Bu hususta köylü buğday üretimini kendisi için yaparken arpa, yulaf gibi bazı hububat ürünlerini de hayvanları için yetiştirir. Özellikle hasadı yapılan tüm ürünlerin arttığı olan saman, hayvan yetiştiriciliği bakımından önemlidir. Köylü hem kendisi için hem de yetiştirdiği hayvanları için ziraat yapmakta, tarlasını ekip biçmektedir. Doğrusu, köylü için ziraat faaliyetleri ile hayvancılık faaliyetleri birbiri ile iç içe olan işletmelerdir.

Temettüat defterinde 1260/1844 yılına ait 18 hane için bir kuruşluk nebat/çayır vergisi kaydı vardır. Bu kayıt köyde çayırılık mera alanlarının varlığına işaret eder. Sabana koşulan hayvanlar başta olmak üzere küçükbaş ve büyükbaş hayvanlar için önemli besin kaynağıdır. Biçilip kurutularak kış mevsiminde tüketildiği gibi mevsimsel yağışlarla yeşeren çayırılık alanlar yaz ve güz mevsiminde açık alanlarda otlayan hayvanlar için önemli besin kaynağıdır.

Temettüat defterlerinde, hane reislerinin sahip olduğu hayvan türlerinin listesi ve bunlardan elde ettiği yıllık gelirler kayıtlıdır. Kayıtlarda köy ve kentlerde meslek gruplarına göre günlük ihtiyaçların karşılanması bakımından çeşitli amaçlar için kullanılan birçok hayvan türünün yetiştirildiği görülür.

⁴⁴ Vergi miktarı, topraktan elde edilen ürünün onda biridir. Bunun için ondalık, aşar ya da öşür kavramları kullanılır.

⁴⁵ Aşar vergisi olarak alınan miktarın "on" ile çarpımı köylünün ürettiği ürünün kile olarak toplam değerini verir.

⁴⁶ Genel üretimin toplam değeri "kile" olarak belirlendikten sonra buğday için 30 kg., arpa için 26 kg., nohut için 32 kg. ile çarpımı toplam üretimin kg. olarak değerini verecektir.

Bunları tür olarak üç sınıfta değerlendirmek mümkündür. Gücünden istifade edilenler, gıda temini olarak beslenenler, deri ve dokumacılık sektörüne ham madde temini için beslenen hayvanlardır. Bu noktada ulaşım, taşımacılık, çiftçilik alanlarında hayvanların gücünden istifade edilenler; et, süt, bal gibi temel gıda temin edilmesi için beslenen hayvanlar; derisi ile özellikle küçükbaş hayvanlardan elde edilen yün, yapağı ve kıl gibi dokumacılık ve giyim sektöründe ham madde olarak kullanmak için beslenen hayvanlardır. Bu hususta köylü, ihtiyaç fazlasını satarak hayvan varlığını nakde çevirir. İhtiyaçlarını bu para ile temin eder. Anadolu'da yarım asır öncesine kadar, nüfusun yarısını oluşturan kırsal kesimde, köylünün ekonomik faaliyeti bu şekildedir. Dolayısıyla hayvancılık ülke ekonomisinde köylü-kentli herkesin günlük yaşamında önemli bir faaliyet alanıdır.

Yeşilova Köyü'nde kayıtlara baktığımızda beygir, kısırak, katır, eşek, öküz, manda cinsi yük hayvanları; inek, dana, düve cinsi büyükbaş hayvanlar ile koyun, keçi türü küçükbaş hayvanların yetiştirildiği görülür. Köylüye ait 1261/1845 yılı kayıtlı çift öküz 54 adet, çift camus 7 adet, binek hayvan sayısı toplamı 56 adet, sığır cinsi büyükbaş hayvan sayısı toplamı 204 adet, küçükbaş hayvan sayısı ise 1001 adettir. Aşağıda tabloda hayvan türüne göre sayısal veriler yer almaktadır.

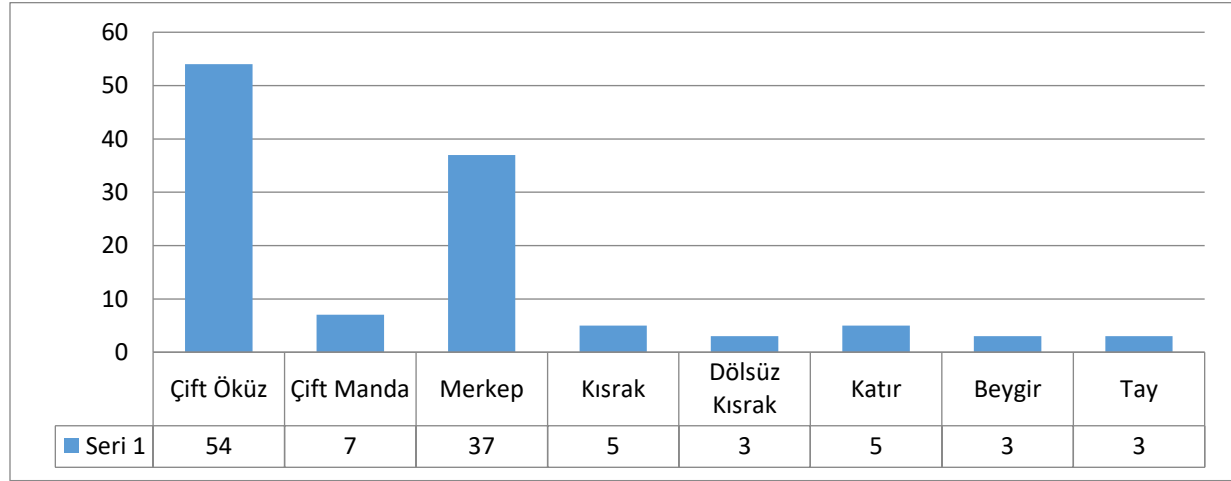
Tablo: 12 Köylüye ait 1261/1845 yılı toplu hayvan varlığı listesi ve bazı hayvanların yıllık hasılat listesi

	Adedi	Bir baş hayvan hasılatı	Toplam hasılatı
Çift Öküz	54		
Çift Camus/Manda	7		
Merkep	37		
Kısırak	5	150 ila 80 arası	640 kuruş
Dölsüz Kısırak	3		
Katır	5		
Beygir	3		
Tay	3		
Sağmal İnek	48	40 kuruş	1920 kuruş
Yoz İnek	3		
Buzağı	48		
Dana	30		
Düve	14		
Sağmal Koyun	90	10 kuruş	900 kuruş
Yoz Koyun	27	3 kuruş	81 kuruş
Kuzu	100		
Sağmal Keçi	254	6 kuruş	1524 kuruş
Yoz Keçi	276	1 kuruş	276 kuruş
Oğlak	254		
Toplam adet	1261	Yıllık Hasılat	5341 kuruş

5.2.1.Yük ve Binek Hayvan Varlığı

Köylünün yıl boyunca ulaşımında, yük taşımada, sabana koşumda gücünden yararlandığı hayvanların sayısal verileri aşağıda grafikte gösterilmiştir. Bu hususta hane reislerinin sahip olduğu hayvanların toplamı yazılmıştır. Toplam çift öküz kaydı 54, çift camus 7'dir. Kaslarından yararlanılan diğer hayvanların toplamı sırasıyla merkep 37 adet, kısarak 5 adet, katır 5 adet olup dölsüz kısarak, beygir ve tay 3'er adet kayıtlıdır.

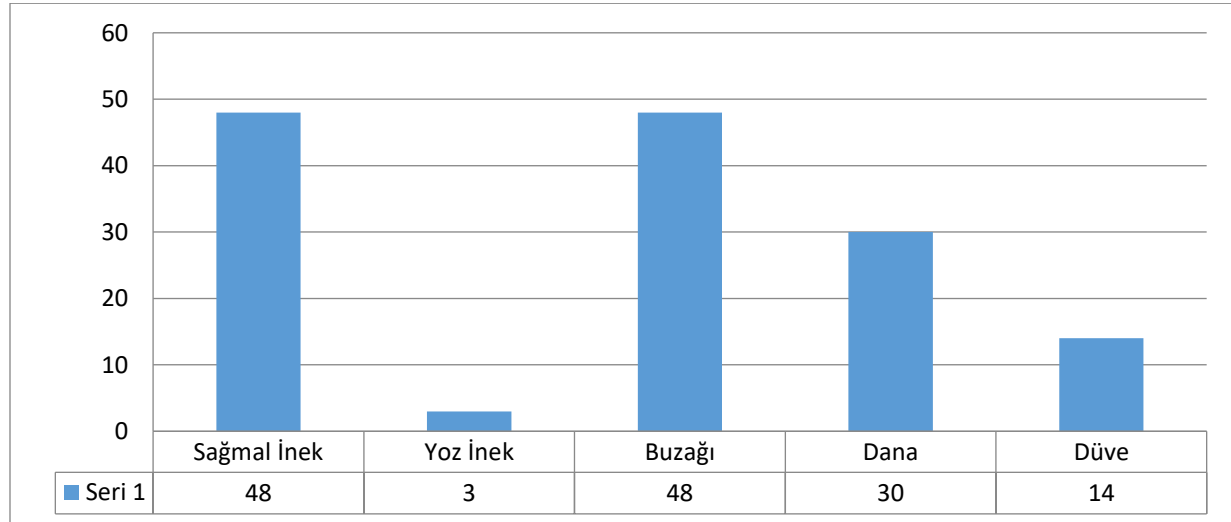
Grafik: 1 Köyde yük ve binek hayvan varlığını gösteren grafik.

5.2.2.Büyükbaş Hayvan Varlığı

Köyde yük ve binek hayvanları dışında büyükbaş hayvanlar inek, yoz inek, dana, düve ve buzağı olarak toplamda 143 adettir. Et ve süt üretiminin yanın alım-satımı yapılarak ticari kazanç sağlayan büyükbaş hayvan köylü için önemli gelir kaynağıdır. Köylünün 1261/1845 yılı büyükbaş hayvan varlığı toplamda sağmal inek 48 adet, buzağı 48 adet, dana 30 adet, düve 14 adet, yoz inek 3 adet olarak kayıtlıdır.

Grafik:2 Büyükbaş hayvan varlığını gösteren grafik

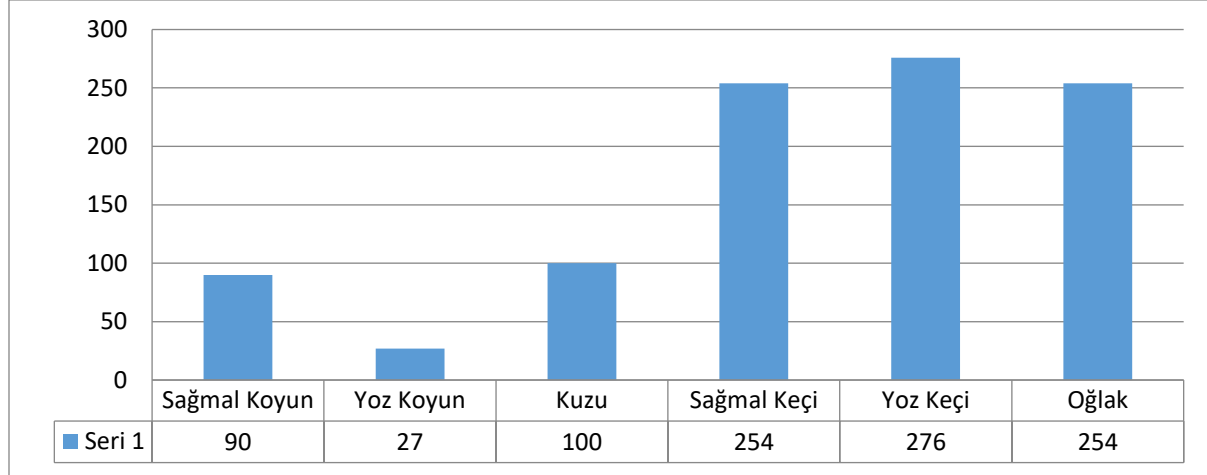

5.2.3. Küçükbaş Hayvan Varlığı

Köyde en fazla hayvan varlığı küçükbaş hayvanlardır. Toplamda 1001 adettir. Küçükbaş hayvanlar et, süt tüketimi yanında deri, yün, yapağı, kıl gibi dokuma ve giyim sektöründe gerekli ham madde kaynağıdır. Köylünün 1261/1845 yılı küçükbaş varlığı toplamda sağmal koyun 90 adet, yoz koyun 27 adet, kuzu 100 adet, sağmal keçi 254 adet, yoz keçi 276 adet, oğlak 254 adet olarak kayıtlıdır.

Grafik: 3 Küçükbaş hayvan varlığını gösteren grafik.

5.2.4. Yıllık Gelir Sağlayan Hayvanlar

Gelir kaydı düşülen hayvanlar süt üretim kaynağı olan inek, koyun ve keçidir. Köylü ve kentli her kesimin temel tüketim maddelerinden birisi süt ve süt ürünleridir. Yoğurt, kaymak, çökelek, tereyağı ile peynir türlerinin üretimlerinin kaynağı süttür. Anadolu'da her yörenin kendine özgü süt ürünleri meşhurluğu ile bilinir. Özellikle peynir çeşitleri sayısızdır. Bu anlamda köylünün üreterek tükettiği, hatta ihtiyaç fazlasını nakde çevirdiği süt ürünleri, köylünün önemli geçim kaynaklarından birisidir. Ayrıca küçükbaş hayvanların hepsi yün, yapağı ve kıl üretim kaynağıdır.

Köyde gelir kaydı düşülen hayvanlar sağmal inek, sağmal koyun, yoz koyun, sağmal keçi, yoz keçi ve kısrak cinsi hayvanlardır. Yıllık gelir toplamı dikkate alınarak yapılan hesaplamada inek 40 kuruş, koyun 10 kuruş, keçi 6 kuruş; yoz hayvanların gelirinde koyun 3 kuruş, keçi 1 kuruş olarak gelir kaydı düşülmüştür. Gelir kaydı düşülen diğer hayvan ise kısraktır. Köylüye ait 5 kısraktan 80 ila 150 kuruş arası gelir kaydı düşülmüştür. Köylünün gelir kaydı düşülen hayvanların toplam hasılatı 5341 kuruştur. Daha detaylı malumat aşağıda grafikte yer almaktadır.

Tablo: 13 Yıllık gelir kaydı düşülen hayvanlar

Hayvanlar	Adedi	Bir Baş Hasılat	Toplam gelir
Kısrak	5	150 ila 80 arası	640 kuruş
Sağmal İnek	48	40 kuruş	1920 kuruş
Sağmal Koyun	90	10	900 kuruş
Yoz Koyun	27	3	81 kuruş
Sağmal Keçi	254	6	1524 kuruş
Yoz Keçi	276	1	276 kuruş
Toplam adet	700	Toplam kuruş	5341

5.2.5. Arıcılık Faaliyeti

Anadolu’da balcılık üretimi çok eskiden beri sürdürülen bir tür ticari faaliyettir. Sanayi öncesi dönemde tatlandırıcının ana kaynağı olarak kullanılan bal, aynı zamanda şifa kaynağı olarak özenle saklanıp özenle tüketilen gıdalardan birisidir. Dolayısıyla bu dönem, hemen her yerde bal üretimi söz konusudur. Ülkemizde bugün meşhur adı ile sürdürülen bal üretim faaliyeti çok eskilere gider. Varlığını önemli bir ticari faaliyet olarak korumaktadır.

Köy, arıcılık faaliyeti hakkında hane bazında faaliyetler aşağıda listelemiştir. Köyde 1260/1844 yılında 8 hanede yapılan bal üretiminden toplamda 45 kuruş aşar vergisi tahsisi söz konusudur. Bu kayıtlara göre toplam gelir 450 kuruştur. Yine varlık ve gelir kaydının yapıldığı 1261/1845 yılında 6 hanede arıcılık faaliyeti kayıtlıdır. Bu yıl toplam 39 kovan varlığı üzerinden 393 kuruş gelir kaydı yazılmıştır. Köyde arıcılık faaliyetinde hane başına düşen kovan miktarı %1,25’tir. Bu durum şeker ihtiyacının sadece baldan karşılandığı bir döneme dair önemli bir veridir.

Tablo: 14 Köyde arıcılık faaliyetleri

Sıra no	Hane no	1260/1844 yılı	1261/1845 yılı
		Balcılık vergisi/aşar	Kovan sayısı ve hasılatı
1	15	20 kuruş	18 kovan - 162 kuruş
2	17	5,5 kuruş	5 kovan - 55 kuruş
3	20	1 kuruş	
4	21	1 kuruş	1 kovan - 11 kuruş
5	22	1 kuruş	
6	26	8 kuruş	7 kovan - 77 kuruş
7	29	2 kuruş	2 kovan - 22 kuruş
8	31	6,5 kuruş	6 kovan - 66 kuruş
	Toplam	45 kuruş	39 kovan - 393 kuruş

6. Vergiler

Köylünün toplam kazancı ve ödemiş olduğu vergilere göz atalım. Temettüat defterinin mühürlü son sayfasında köyün kazancı ve vergi hususunda toplam veriler yer alır. Köyde toplam 31 hanede, 87 (erkek) nüfus kayıtlı olup köyün 1261/1845 yılı temettüatı 33 080,5 kuruştur. Köy sakini hane reislerinin toplam kazancı ise 29 485 kuruştur. Aradaki fark ise komşu Akçaalan Köyü ile Gediz Nahiyesi’nden köyde ortaklık usulü ziraat yapanların kazancıdır.

Köy adına kayıtlı vergiye değinelim. Öncelikle temettüat defterinin dışında köydeki vergi yükümlüsü hane reislerine ait bir başka vergi kaydı 1258/1842 yılına aittir. “Simav Kazası Ahalisi Vergi Defteri”dir. Bu defterin 26. ve 27. sayfalarında İğdiş Köyü hane reislerinin tek tek vergi kayıtları vardır. Bu kayıtlara göre köy vergi miktarının toplamı 5865 kuruştur.⁴⁷ Temettüat defterinde ise 1260/1844 yılı virgü-yü mahsusa olarak yer alan miktar ise 6225 kuruştur.⁴⁸ Bu hususta temettüat defterinin mühürlü son sayfasında yer alan diğer bilgiler şöyledir. Aşar bedeli 1260/1844 yılı 2 629 kuruş, 1261/1845 yılı 2 625 kuruştur.

⁴⁷ BOA. ML. VRD. d. 0827, s. 26-27.

⁴⁸ BOA. ML. VRD. TMT.d.09203, s. 22.

Ağnam sayısı da 270 olarak kayıtlıdır. Son olarak köyde 8 kişinin “Hacı” lakaplı olduğunu söyleyelim. Kuşkusuz bu dönem hac farızasının ifası meşakkatli yolculuğu kadar, ağır mali yükümlülük gerektiren bir ibadettir. Vergilerle alakalı 1 krş.’luk “resmi nebat” adı ile kayıtlı çayır/ot vergisi dikkat çeker. Defterde 1260/1844 yılına ait 18 hane için bir kuruşluk nebat/çayır vergisi kaydı vardır.

Tablo: 15 Köy adına kayıtlı vergi miktarları

1258/1842 yılı virgü-yü senevi	1260/1844 yılı virgü-yü mahsusa	Aşar bedeli	
		1260/1844	1261/1845
5865 kuruş	6225 kuruş	2629 kuruş	2625 kuruş

7.Aile Hayatı

Köy ekonomik yapısına dair detaylı bilgileri paylaştıktan sonra sosyal hayatın temeli olan aile yapısından bahsedelim. Nüfus ve temettüat defterlerindeki bilgiler köyün aile yapısını değerlendirmemize yardımcı olmaktadır. Doğrusu sadece erkek nüfusun yer alması daha teferruatlı bilgi almamıza engel olsa da bazı tespitlerde bulunmamıza mani değildir. Daha önce de belirttiğimiz üzere köyde nüfus defterine göre 78, temettüat defterine göre ise 87 erkek nüfus yaşamaktadır. Kadın nüfus ile beraber toplamda yaklaşık 200 kişilik bir nüfustan söz edebiliriz. Nüfus defterindeki kayıtlı verileri dikkate aldığımızda tek başına kayıtlı hane reisi sayısı 11’dir. Oğul/oğulları ile beraber yaşayan hane sayısı 17’dir. Bu 17 hanede 20 yaş üzeri olanların evli olduğunu düşündüğümüz 4 oğul sayısı kaydına göre hanelerin çoğunluğunun çekirdek aile yapısını barındırır. Bu noktada toplam hane sayısının % 71,84’ü çekirdek ailedir. Ayrıca kardeşi, oğul ve torunları ile birlikte yaşayan haneler vardır. Bir hanede üvey evladı kaydı söz konusudur. Detaylı bilgiler aşağıda tabloda yer almaktadır.

Tablo: 16 Köy nüfus defterinde hane reislerinin kayıt şekli

Kayıt Şekli	Sayı
Tek başına kaydedilen hane reisi	11
Oğlu/Oğulları ile kaydedilen	17
Kardeşi ile kaydedilen	1
Üvey oğlu ile kaydedilen	1
Oğulları ve torunları ile kaydedilen	1
Oğlu ve torunu ile kaydedilen	1

Bir hanede yer alan üvey oğlu kaydına dair bilgi vermek yerinde olacaktır. Aynı zamanda köy imamı olan bir no’lu hane reisi Koca Ahmet oğlu Mehmet’in velayetinde baba adı farklı Halil adında 14 yaşında bir genç kayıtlıdır. Diğer oğullarının 25-30 yaşlarında olduğunu dikkate aldığımızda evliliği çok eşlilik olarak yorumlamak biraz zor görünüyor. İlk eşinin vefatı sonrası dul bir kadın ile evlilik yapmış olabilir. Elbette genç delikanlının anne ve babası vefat etmiş de olabilir. Şurası kesin ki, baba evlatlık almış, babaları farklı çocuklar bir arada yaşamaktadır. Yine bu durumu birden fazla evlilik olarak yorumlamakta elbette mümkündür. Kanaatimizce iki seçenektten birisi olmalıdır. Ya çocuğun anne-babasının olmadığı ya da annesi ile beraber geçimlerini idame konusunda sıkıntı yaşadıkları, himaye için evliliğin yapılmış olmasıdır.

Kayıtlarda Hacı Halil 10 no’lu hane reisi olup evinde oğulları ve torunları ile ikamet etmektedir. Bu hanede toplam 10 erkek nüfus kayıtlıdır. Dört oğlundan birisi vefat etmiştir. Vefat eden oğlunun çocukları ile beraber 6 erkek torunu ile aynı haneye kayıtlıdır. Nüfus defterindeki bu bilgiler temettüat defteri ile de örtüşmektedir. Nüfus defterinde 85 yaşında görülen 10 no’lu hane reisi Hacı Halil vefat etmiş olmalı ki,

kayıtlı değildir. Bu hanede vergi yükümlüsü iki oğlu ile bir torunu yer almaktadır. Tek hanede üç yükümlü görünmektedir.

Nüfus defterlerinde 20 yaş altı erkek nüfus özenle kaydedilmiştir. Sayımın askerliğe elverişli olanları kayıt altına almayı amaçladığı açıktır. Özellikle fiziksel özellikler özenle yazılmış, kişileri tanımlamada dikkat edilmiştir. Hane reisinin oğlu olarak 38 erkek nüfus kayıtlıdır. Tek başına kayıtlı 11 hane mevcuttur. Oğul sayısı en fazla 5'tir. Beş ve dört çocuklu hane birer adettir. Üç çocuklu hane 3, iki çocuklu hane 5, bir çocuklu hane 9'dur. En fazla çocuk sayısı bulunan bir hane içinde 5'dir. Oğul ve torunların bir arada yaşadığı hane sayısı 2'dir. Bu hanelerden birisinde bir oğul ve bir torun vardır. Diğer hane ise köyün en kalabalık hanesi olup üç oğul ile 6 torun aynı hanede kayıtlıdır. Bu kayıt dikkatle incelendiğinde torunlardan ikisinin babasının hane reisinin oğlu olduğu açıkça belirtilmemiştir. Vefatına dair de bir kayıt yoktur. Orduda ya da başka bir yerde olduklarına dair de kayıt düşülmemiştir. Dolayısıyla sadece sağ olanların kaydının alındığını dikkate aldığımızda babaları vefat etmiş olmalıdır.

Tablo: 17 Nüfus defterine göre erkek çocuk sayısı

Köydeki erkek çocuk sayısı	
Erkek Çocuk Sayısı	Hane Sayısı
5	1
4	1
3	3
2	5
1	9
Erkek çocuk kaydı olmayan hane	12
Oğul ve torun bir arada	2

Nüfus defteri, köyde yaşayan erkek nüfusun net yaşlarını öğrenme imkânı sunmaktadır. Aşağıda yaş dağılım tablosu incelendiğinde köy genç bir nüfusa sahiptir. Köyde yaşayan erkek nüfusun yarısı 20 yaş altıdır. En yaşlı bireyler 85 yaşında iki hane reisidir. En küçük yaştakiler ise birer yaşında 6 bebek adı kayıtlıdır.

Tablo: 18- 1856 yılı köy nüfusuna kayıtlı erkek nüfusun yaş dağılımı

Köy erkek nüfusun yaş dağılımı		
Yaş Aralığı	Sayısı	Yüzdelik Dilimi
1-5	14	17,94
6-10	15	19,23
11-15	5	6,41
16-20	4	5,12
21-25	6	7,69
26-30	3	3,84
31-35	3	3,84
36-40	7	8,97
41-45	3	3,84
46-50	5	6,41

51-55	4	5,12
56-60	3	3,84
61-65	3	3,84
66-70	1	1,28
71-75		
76-80		
81-85	2	2,56
Toplam	78	99,84

Tabloda görüldüğü gibi, çocuk olarak kabul edebileceğimiz yaş grubu olan 1-10 yaş grubu 29 kişi olup yüzdelik oranı % 37,17'dir. En kalabalık yaş grubudur. 11-20 yaş grubunda 9 kişi, oranı ise % 11,53'dür. 21-30 yaş grubunda kayıtlı kişi 9 (% 11,53), 31-40 yaş grubunda kayıtlı 10 (% 12,81), 41-50 yaş grubunda 8 kişi (% 10,25), 51-60 yaş grubundaki kişi 7 (% 8,96), 61-70 yaş grubundaki kayıtlı kişi 3 (% 5,12), ve 71-80 yaş grubunda kayıtlı kimse olmayıp 85 yaşlarındaki 2 hane reisi % 2,56'lık yüzdelik dilime girmektedir.

Sonuç

Makalemizde, Simav kazası İğdiş karyesine ait kayıtların yer aldığı nüfus ve temettüat defterlerindeki bilgilerle, günümüz Kütahya Gediz Yeşilova Köyü'nün 19. Yüzyıl sosyo-ekonomik yapısına dair bir çalışma yaptık. Simav kazası müslim defterinde yer alan kayıtlara göre köyde, 31 hane, 78 erkek nüfus, temettüat defterinde ise erkek nüfus mevcudu 87 olarak kayıtlıdır. Defterde yer almayan kadın nüfus ile beraber toplamda yaklaşık 200 nüfuslu bir köy olduğu anlaşılmaktadır. Ailelerin çoğunluğu çekirdek aile yapısını barındırmaktadır. Bu oran % 71,84'tür. Oğulları ve torunları ile beraber yaşayanlar daha az görülmektedir. Hane reisleri kendi hane üyeleri ile yaşamaktadır. Sadece köy imamı bir üvey evladı ile kaydedilmiştir. Hiç çocuk kaydı olmayan, sadece hane reisinin adının kayıtlı olduğu hane 12'dir. Bu durum defterde kayıtlı sülale adlarının zamanla kaybolmasının sebebini izah etmektedir.

Köy erkek nüfusun kayıtlı yaşlarına baktığımızda en yaşlısı 85 yaşında iki kişi yer alırken yeni doğan bebek kaydı en fazla birey olarak karşımıza çıkmaktadır. Köy nüfusunda en fazla yaş grubu 29 kişi ile 10 yaş altıdır. Yüzdeler oranı % 37,17'dir. Ayrıca toplam nüfusun yarısı 20 yaş altından oluşmaktadır (38 kişi % 48,70). Bu durum köyün genç bir nüfusa sahip olduğunu göstermesi yanında çocukluk evresinden ergenlik evresine geçen nüfus sayısındaki azlığı gösterir. Ölümün daha çok çocukluk evresinde olduğu görülür. İncelediğimiz nüfus yoklama kayıtları (1831-1870) bu tezimizi doğrulamaktadır.

Mal varlığı ve gelir tespiti olan temettüat defterine göre köyde 32 hane kayıtlı olup, vergi yükümlüsü 34 hane reisi bulunmaktadır. Kayıtlı 32 haneden 30'u ziraat erbabı olarak kaydedilmiştir. Bir hane de mecnun olarak kayıtlıdır. Mal varlığı olmayıp başkalarının himayesinde Gediz'de hayatını sürdürmektedir. Bir hane de kiralama usulü ziraat yapmaktadır. Bu anlamda vergi yükümlüsü ziraat erbabı olan hane reislerinin 1260/1844 yılı ödedikleri vergi çeşitleri ile bu hususta üretim yaptıkları hububat çeşitleri ve baklagillerden sadece nohut üretimine dair veriler defterde açık bir biçimde yer almaktadır. Yine 1261/1845 yılında vergi yükümlüsü olan mükelleflerin gelirleri ile malvarlıklarının tespiti noktasında ekip biçtikleri tarlalar, sahip oldukları hayvanlar hakkında açık bilgilere ulaştık. Makalemizde kullandığımız bu veriler bize köyün sosyo-ekonomik hayatına dair önemli bilgiler vermektedir.

Köyde her iki defterde 8 kişinin "hacı" lakaplı olması ekonomik açıdan önemli bir göstergedir. Köyün 1258/1842 yılı virgü-yü senevi 5865 kuruş, 1260/1844 yılı virgü-yü mahsusa 6225 kuruştur. Köyün 1261/1845 yılı temettüatı ise 33 080,5 kuruştur. Kayıtlı 32 haneden 30'u ziraat erbabı olarak kayıtlıdır. Diğer 2 haneden birisi mecnun, diğeri de kiralama usulü tarla ekip biçmektedir. Ayrıca iki hanede birden fazla vergi yükümlüsü vardır. Bir no'lu hanede 2 kişi, 10 no'lu hanede de 3 kişi arazi ve hayvanatından dolayı gelir vergisi ödemektedir. Köyün geçim kaynakları yerleşim yerinin doğal özelliğine uygun kuru tarım, hayvancılık, arıcılık, kök boyacılığı olarak yer almaktadır. Bunun yanında ustalık, odun taşımacılığı ve satışı gibi işgücü imkânlarının olduğunu söylemek mümkündür. Köylüye ait 54 çift öküz ile 7 çift camus/manda kayıtlıdır. Sabanın kurulması, bakım ve onarımı ustalık gerektirdiği için bu alanda mâhîr kimselerin varlığını kabul etmek gerekir.

Köyde 1844 yılında hububat olarak buğday, arpa, nohut, burçak, yulaf üretilmiştir. Üretimin yarısı buğdaydır. Sırasıyla buğday % 48,14, arpa % 37,74, nohut % 8,32, burçak % 2,67, darı % 1,93, yulaf % 1,18'lik üretim payına sahiptir. Ayrıca yaklaşık olarak buğday üretimi 48 600 kg, arpa 33 020 kg, nohut 8 960 kg.'dır. Bunun yanında iki hanenin birer evlekten toplam 2 evlek kök boya ektiğine dair kayıt vardır.

Köylünün geçim kaynaklarından önemli bir unsur da hayvanlarıdır. Kayıtlı 32 haneden sadece 5 hanede sabana koşulan çift öküz ya da çift camus kaydı yoktur. Toplam çift öküz kaydı 54 iken, çift camus kaydı 7'dir. Kaslarından yararlanan diğer hayvanların toplamı sırasıyla merkep 37 adet, kısrak 5 adet, katır 5 adet olup dölsüz kısrak, beygir ve tay 3'er adet kayıtlıdır. Kayıtlı binek hayvan sayısı toplamı 56'dır. Sığır cinsi büyükbaş hayvan sayısı toplamı 204 baş iken, küçükbaş hayvan sayısı 1001'dir.

Köy, tipik bir orta Anadolu köyüdür. Kayıtlar, köyde yaşayanların kendi imkânları ölçüsünde tarım ve hayvancılıkla geçimini sağladığı, bunun yanında binek ve taşıma amaçlı hayvan sayıları dikkate alındığında kayıtlara rastlamasa da köy çevresindeki zengin orman kaynaklarından istifade edildiği anlaşılmaktadır. Diğer orta Anadolu köyleri ile mukayese edildiğinde geçim şartlarının ve imkânlarının daha avantajlı olduğunu söylemek mümkündür. Sabana koşulan çift öküz ve çift camus varlığı dönemin şartlarına göre varlıklı bir yapıyı özetlemektedir.

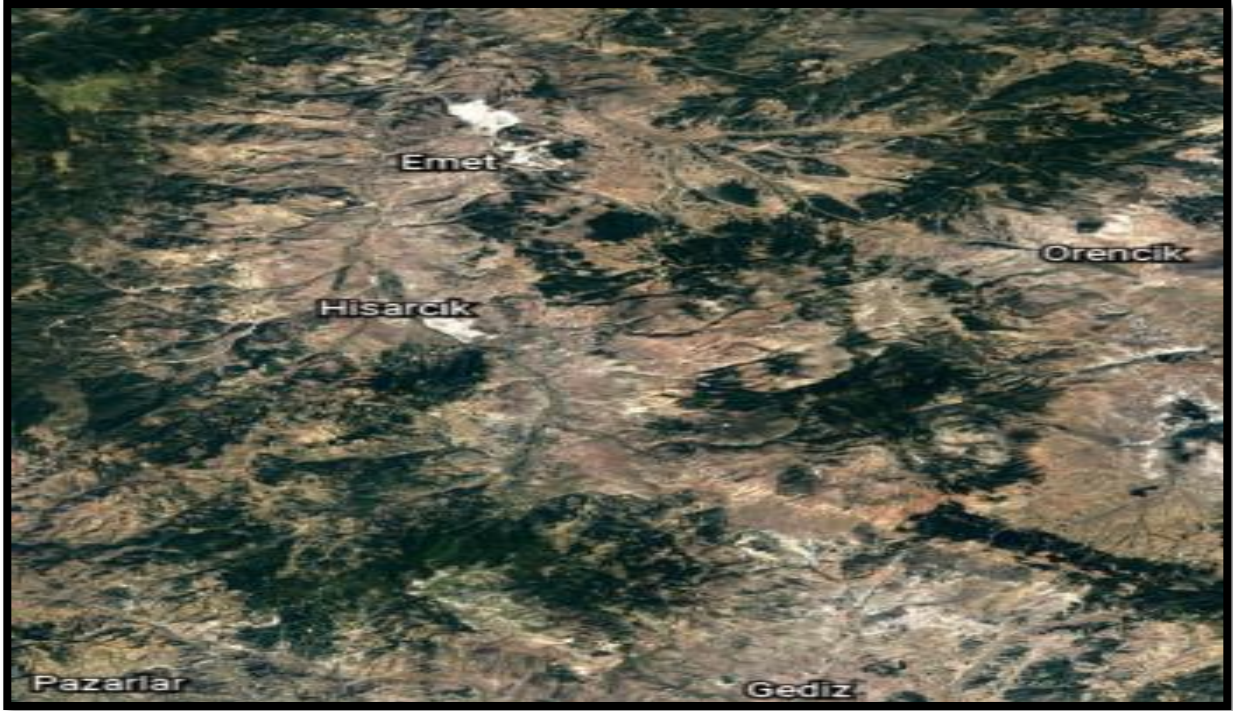
Köy sakinleri arasında başkalarının yardımı ile geçinen iane, yetim, yaşlı gibi diğer temettüat defterlerinde yer alan kimselere köy kayıtlarında rastlanmaz. Yine ırgat, amelelik, hizmetçi gibi başkalarına iş gören, emeği ile geçinen varlıksız kimselere kayıtlarda yer verilmemiştir. Bu durum köyün ekonomik açıdan o dönem durumunu özetlemektedir. Gelir olarak ödenen vergiler ayrıca bu yorumu destekleyici mahiyettedir. Çok basit bir halk deyişi ile, “kendi yağı ile kavrulan”, bir köy hayatı söz konusudur.

Bibliyografya

- Gediz-Yeşilova Köyü Nüfus Defteri: Hüdavendigar eyaleti Kütahya sancağı Simav kazası müslim nüfus defteri: BOA. NFS. d. 01629. s. 201-203.
- Gediz-Yeşilova Köyü Temettüat Defteri: Kütahya Sancağına Tâbi Simav Kazası Kuralarından İğdiş Karyesinin Tahrir-i Temettüat Defteri Sene:1261 Numara; 66: BOA. ML. VRD. TMD. d. No: 09203. BOA. EV. VKF. 17-45.
- BOA. KK. d. 06447-163.
- BOA. MAD. d. 262.
- BOA. ML. VRD. d. 0827.
- BOA. NFS. d.01628
- BOA. NFS.d.01627
- BOA. TT. 3.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 09196.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 09213.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 09255.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 09264.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 09251.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 7905.
- BOA. ML. VRD. TMT. d. 7921.
- Basılı Eserler
- Adıyeke, N. (2000), “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, Ankara Üniversitesi, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, OTAM, SAYI 11, 2000, s. 769-825.
- Baykara, T. (1996), “Selçuklular Devrinde İğdişlik ve Kurumu”, *Bellekten*, LX, 229, s. 681-693.
- Göksal, H. (2013), *19. Yüzyıl Ortalarında Gediz'in Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Gediz Belediyesi Kültür Yayınları, 2013.
- Gümüşçü, O. (2010), *Tarihi Coğrafya*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Güran, T. (2000), “XIX. Yüzyıl Temettüat Tahrirleri”, Osmanlı Devletinde Bilgi İstatistik, (H. İnalçık, Ş. Pamuk Der.), Ankara, s. 73-94.
- Hasan b. Abdülmü'min el-Hôyî'nin Kaleminden Selçuklu İnşâ Sanatı (Haz. Cevdet Yakupoğlu-Namiq Musalı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018.
- İnalçık, H. (1996), *Osmanlı İmparatorluğu: Toplum ve Ekonomi*, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Karal, E. Z. (1943), *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, s. 8-11.
- Kaşgarlı Mahmud, *Dîvânü lugâti 't-Türk*.

- Kütükoğlu, M. S. (1995), “Osmanlı Sosyal ve İktisadî Tarihi Kaynaklarından Temettüât Defterleri”, *Belleten*, LIX, s. 395.
- Makrîzî, (1994), *Kitâbü's-Sülûk li-Ma'rifeti Düveli'l-Mülûk*, I-IV, (Thk. Muhammed Mustafa Ziyade-Said Abdülfettah Âşûr), Kahire.
- Sümer, F. (2000), “İğdiş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. XXI, s. 524-525.
- Sümer, F. (1985), “Selçuklu Tarihinde İğdişler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı:35, s. 9-23.
- Şen, S. (2007), “İğdiş Sözcüğü Nereden Geliyor?”, *İlmî Araştırmalar*, Sayı: 23, s. 123-190.
- Şemseddin eş-Şücaî, (1997), *Târîhu 'l-Meliki 'n-En-Nâsirî Muhammed bin Kalavun es-Sâlihî ve Evlâdihî*, (Thk. Barbara Schafer), Wiesbaden.
- Turan, O. (1958), *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, Ankara.
- Uçar, E. (2019), “Kutadgu Bilig Dizinindeki Bir Kelime Hakkında VIII: İğdiş ve İğdişçi Sözcüğü”, *Korkut Ata Türkiyat, Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Degisi*, Cilt:1, Sayı: 1, Aralık, s. 11-18.
- Cevdet Yakupoğlu, “Aslanapa Yöresinde Türk İskânının Belgeleri: Yer ve Şahıs Adları (XII-XVI. Yüzyıllar)”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu-III Germiyanogulları Beyliği 8-10 Mayıs 2014, Bildiriler Kitabı*, Yayına Hazırlayanlar: Mehmet Ersan-Mehmet Şeker, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2017, s.423-472.
- Yusuf Hâs Hacib, *Kutadgu Bilig*, (nşr. Reşit Rahmeti Arat), Ankara 1947.
- Yiğit, İ.(2011). "XIX. Yüzyıl Tarihi Coğrafya Çalışmaları İçin Önemli Bir Kaynak: Temettüât Defterleri", *Türk Coğrafya Kurumunun 70. Kuruluş Yılı Anısına: "UKCK-2011" Bildirileri*, 7-10 Eylül 2011 İstanbul.
- Yiğit, İ.-Kocabıyık, M. (2016), “XIX. Yüzyıl Anadolu’sunda Tarımsal Yapı”, *2016 Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi*, s. 227-239.
- 370 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Rûm-İli Defteri (937/1530), Kütahya, Kara-hisar-i Sâhib, Sultan-önü, Hamîd ve Ankara Livâları, Ankara 1993.
- Tezler
- Kaplan, A. (2005), “19. Yüzyılda Gediz Nahiye’sinin Sosyo-Ekonomik Yapısı”, İstanbul Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Anabilim Dalı*, İstanbul 2005.
- Gürsoy, F.T. (2011), “XVI-XIX. Yüzyıllarda Gediz’de Toplumsal Hayat”, Uşak Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı*, Uşak 2011.

Ek: 1 Google Earth üzerinde köyün yerleşim merkezi ile çevresindeki ekili alanları gösteren uydu görüntüsü.

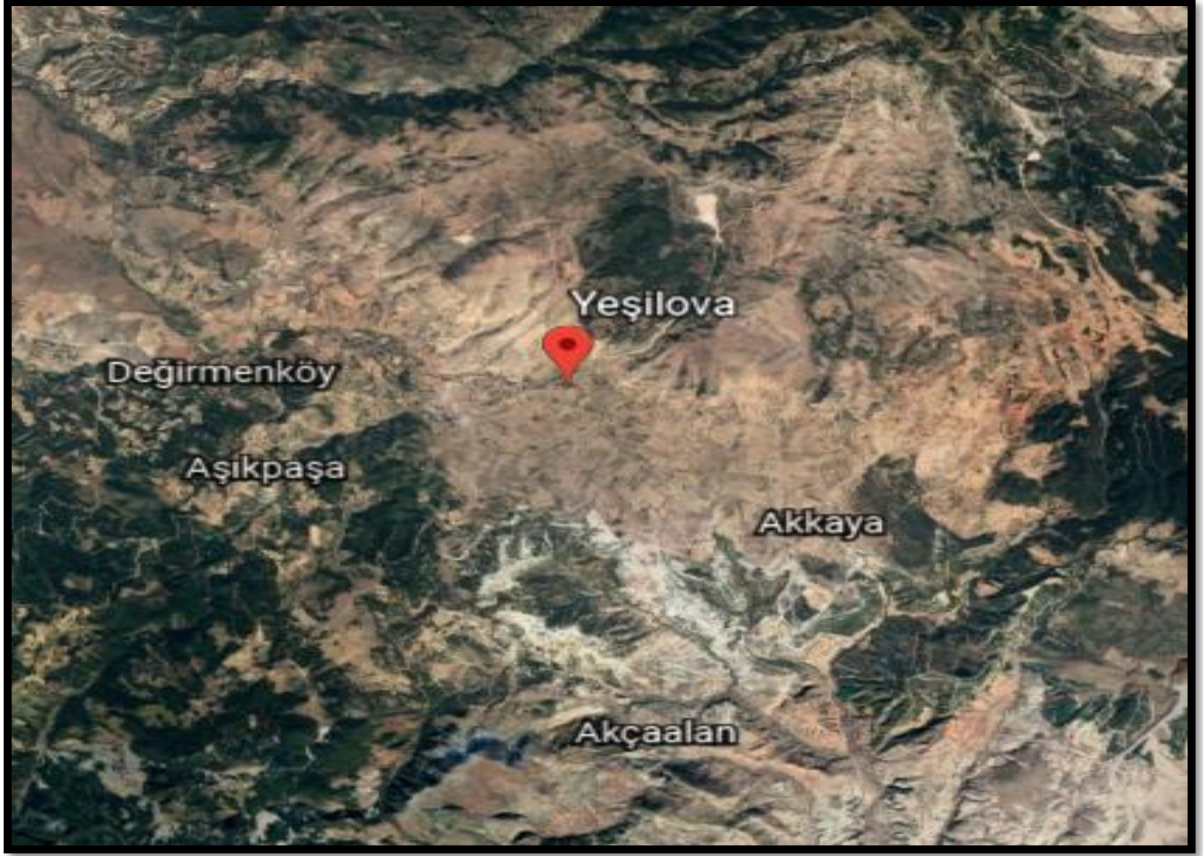

Ek:2 Köy; Gediz-Hisarcık-Emet güzergâhında güney-kuzeybatı istikametinde uzanan geniş bir vadi üzerinde yer alır. Güzergâhın Google Earth üzerinden görünümü

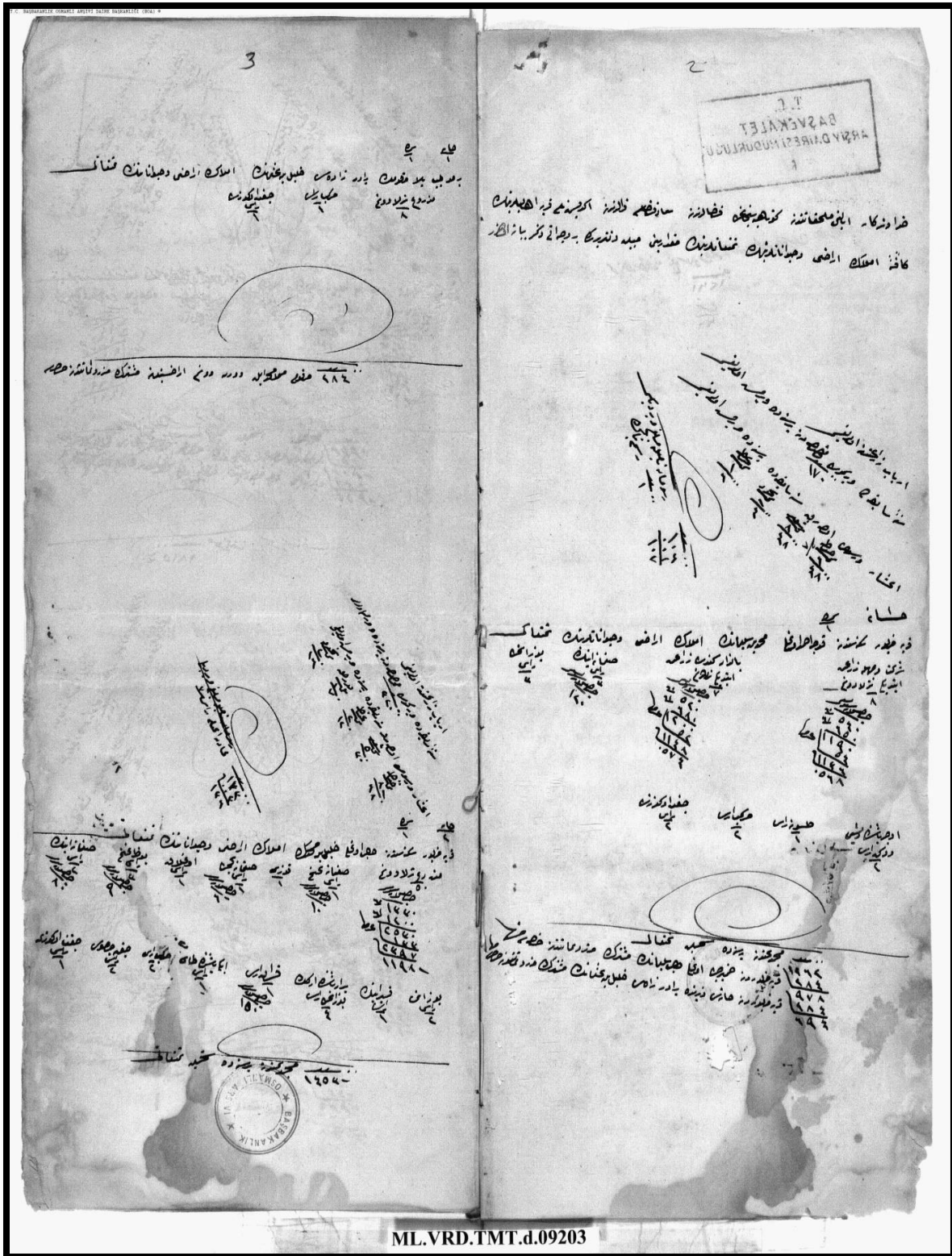

Ek: 3 Köy ve evre köy merkezlerinin Google Earth üzerinden görünümü.

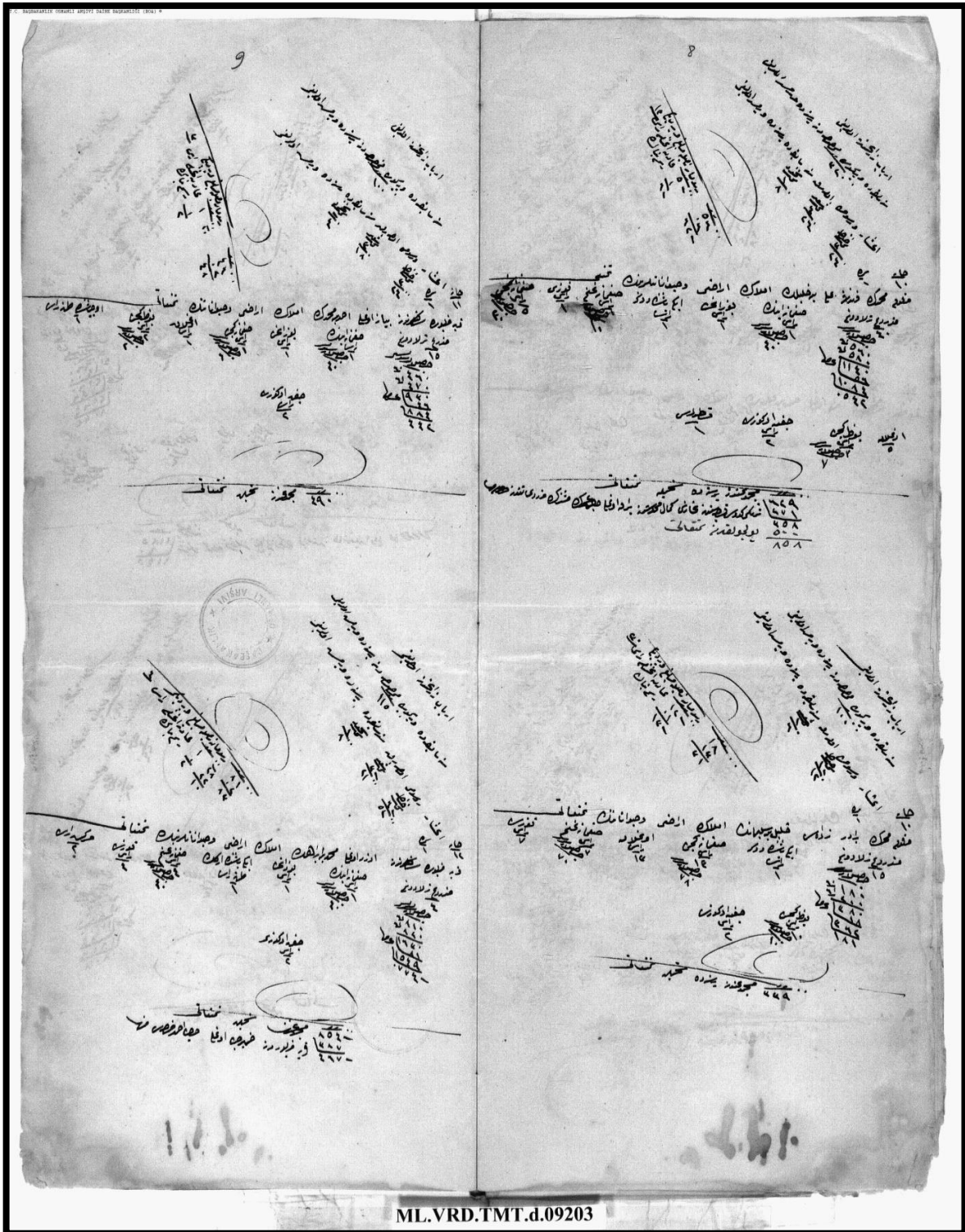
Ek: 4 Köy temettuat defterinin ilk sayfası

ML.VRD.TMT.d.09203

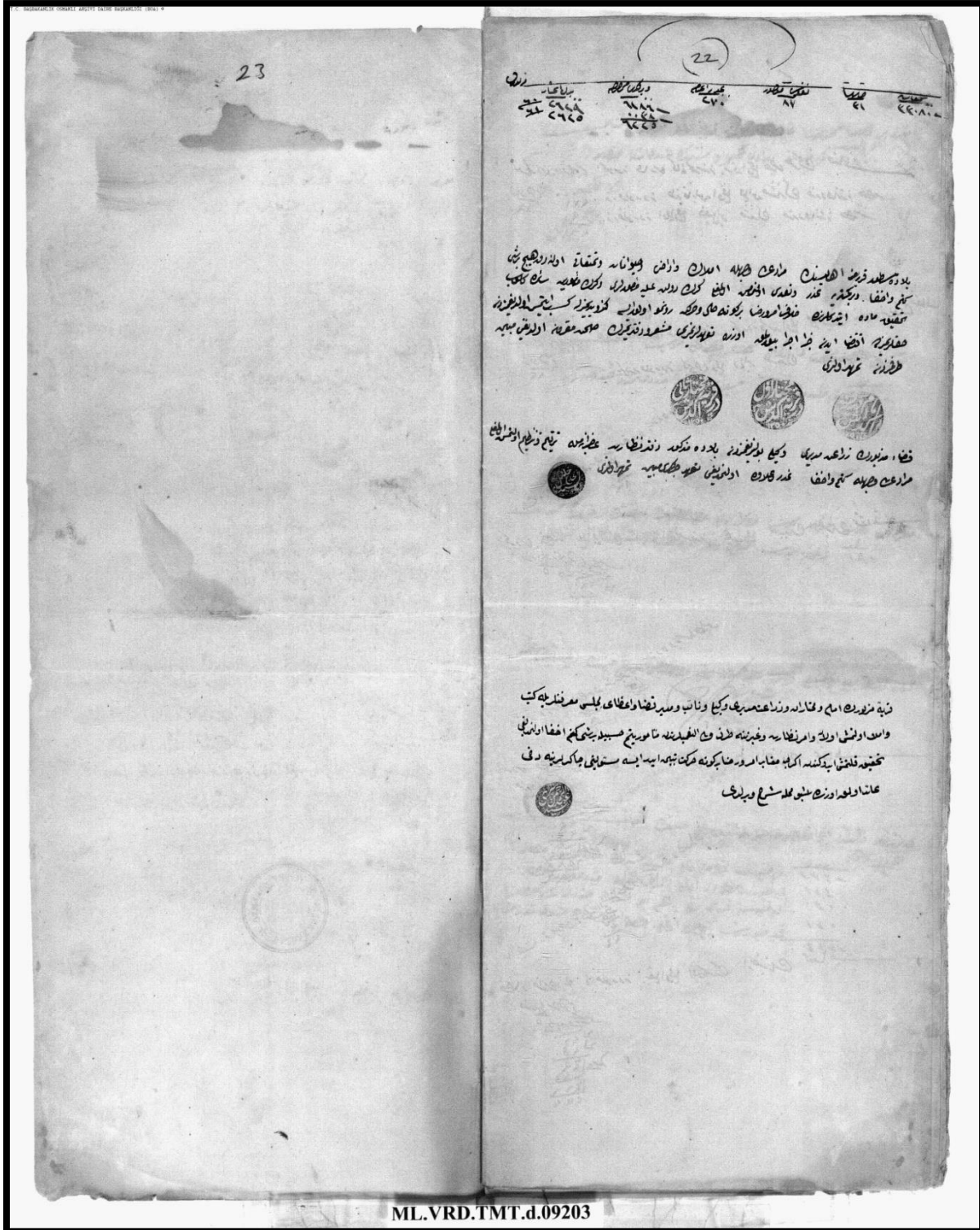

Ek:5 Köy temettüat defterinden bir başka sayfa.

ML.VRD.TMT.d.09203

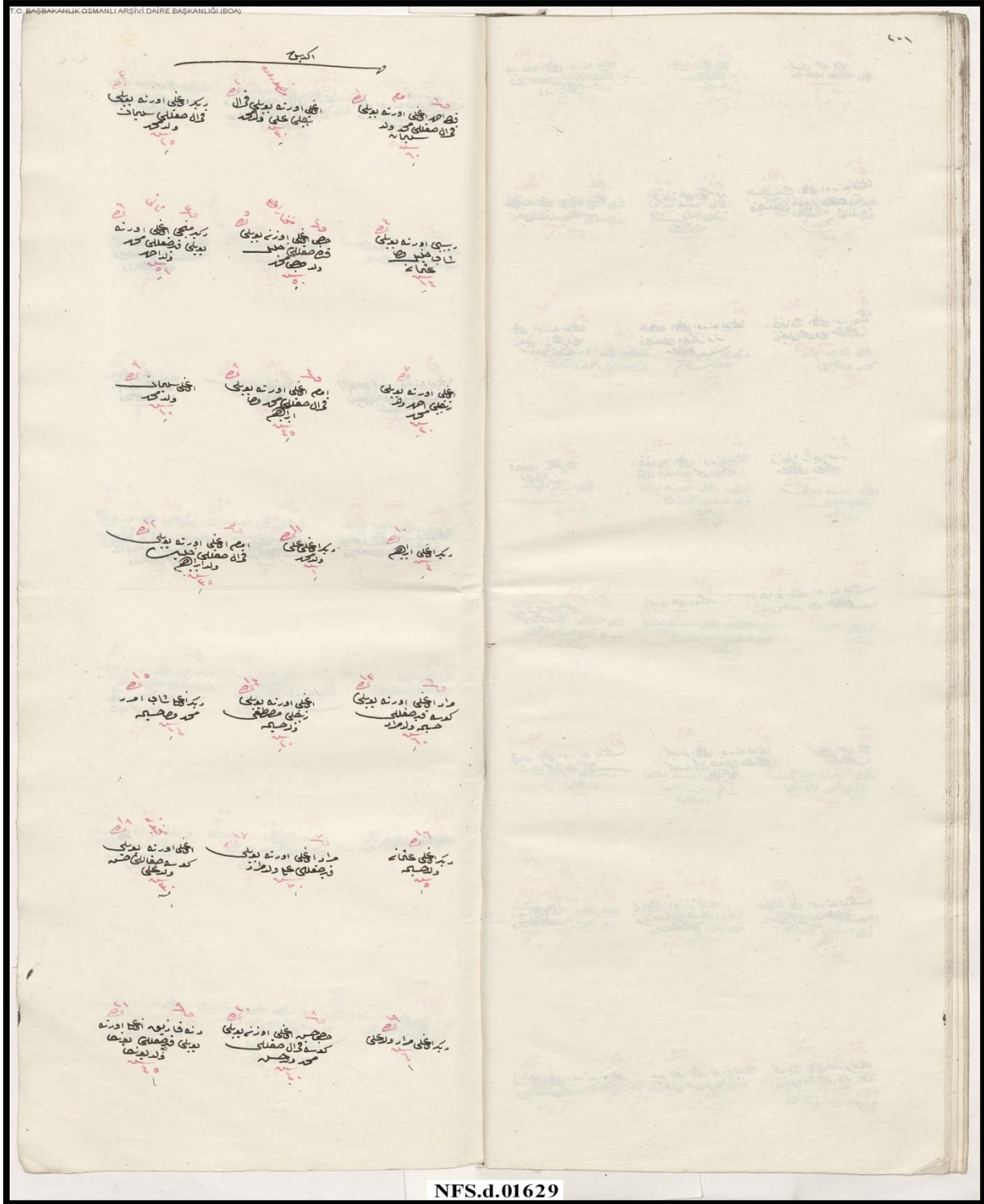
Ek: 6 Köy temettüat defterinin mühürlü son sayfası.

ML.VRD.TMT.d.09203

Ek: 7 Köy nüfus defterinin ilk sayfası

NFS.d.01629